

162973

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

Muhammet Hanifi ERCOŞKUN

SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİK
BECERİLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ

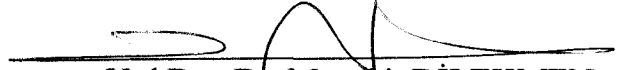
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd.Doç.Dr. Mücahit DİLEKMEN

ERZURUM - 2005

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu çalışma, İlköğretim Anabilim Dalı'nın Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd.Doç.Dr. Mücahit DİLEKMEN

Danışman/Jüri Üyesi

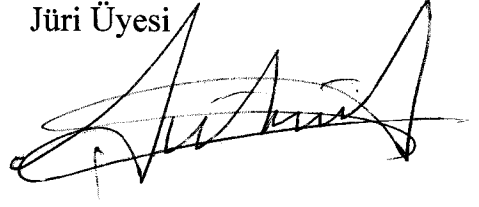
Yrd.Doç.Dr. Semra ŞEN

Jüri Üyesi

Yrd.Doç.Dr. Şükrü ADA

Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir./07/2005

Prof.Dr. Vahdettin BAŞÇI

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
TABLolar VE ŞEKİLLER DİZİNİ	VI
BİRİNCİ BÖLÜM	
1.GİRİŞ.....	1
1.1 Problem.....	4
1.2 Alt Problemler.....	4
1.3 Denenceler.....	5
1.4 Sayılıtlar.....	6
1.5 Sınırlılıklar	6
1.6 Tanımlar ve Kısaltmalar.....	6
1.7 Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi.....	7
İKİNCİ BÖLÜM	
2. EMPATİ İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1 Empatinin Tanımı ve Tarihçesi	8
2.2 Empati İle Karıştırılan Bazı Kavramlar	11
2.3 Empatinin Bileşenleri	12
2.4 Empatinin Biyolojik Temeli	12
2.5 Empati Eğitimi Teknikleri	13
2.6 Empatik Becerinin Gelişmesi	14
2.7 Empatik İletişim	15
2.8 Empatik Tepki Basamakları	18
2.9 Empatinin Ölçülmesi	20
2.10 Empati İle İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	22
2.11 Empati İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM	30
3.1 Evren ve Örneklem	30
3.2 Bilgi Toplama Araçları	30
3.2.1 Empatik Beceri Ölçeği-B Formu	30
3.2.2 Kişisel Bilgi Formu	31
3.3 Bilgilerin Toplanması	31
3.4 Bilgilerin Sınıflandırılması ve İstatistiksel Analizi	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM	33
4.1 Sınıf Öğretmenliği Öğrencileri İle İlgili Bilgiler	33
4.2 Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Empatik Becerilerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	37

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	55
5.1 Empatik Beceri İle İlgili Sonuçlar	55
5.2 Öneriler	56
KAYNAKÇA	58
ÖZGEÇMİŞ	64
EKLER	65
EK- 1: EMPATİK BECERİ ÖLÇEĞİ (B FORMU)	65
EK- 2: KİŞİSEL BİLGİ FORMU	71

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİK BECERİLERİNİN
ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ****Muhammet Hanifi ERCOŞKUN****DANIŞMAN: Yrd.Doç.Dr. Mücahit DİLEKMEN****2005-Sayfa: 72+8****JÜRİ: Yrd.Doç.Dr. Mücahit DİLEKMEN****Yrd.Doç.Dr. Semra ŞEN****Yrd.Doç.Dr. Şükrü ADA**

Bu araştırmada, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın evrenini, 2004–2005 öğretim yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda her sınıf seviyesinde 6 olmak üzere toplam 24 şubede öğrenim gören 1253 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, belirtilen anabilim dalında her sınıf seviyesinden seçkisiz (random) olarak belirlenen birer şube birinci öğretim ve birer şube ikinci öğretim olmak üzere toplam 8 şubede öğrenim gören 271 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmada empatik becerilerin ölçülmesinde Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Beceri Ölçeği-B Formu kullanılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılanlar hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu uygulanmıştır. İstatistiksel çözümlenmeler, bağımsız gruplar için t (Independent Samples t Test) testi ve tek yönlü varyans (One-Way ANOVA) analizi ile değerlendirilmiştir.

Bulgulara göre; sınıf öğretmenliği öğrencilerinin cinsiyet, sınıf seviyesi, öğretim şekli, ana-babalarının öğrenim durumu, sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırası, ana-babalarının tutumu, sınıf öğretmenliğini kabul derecesi, ailenin yıllık geliri, yaşadıkları yerleşim yeri, kardeş sayısı, ailenin kaçınıcı çocuğu olmaları değişkenleri açısından empatik beceri puanları arasında istatistiksel olarak önemli bir fark olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sınıf Öğretmenliği Öğrencileri, Empatik Beceri

ABSTRACT

MASTER THESIS

**THE INVESTIGATION OF EMPATHIC SKILLS OF THE
DEPARTMENT OF PRIMARY SCHOOL TEACHING STUDENTS AS
REGARDS VARIOUS VARIATIONS**

Muhammet Hanifi ERCOŞKUN

SUPERVISOR: Assist. Prof. Dr. Mücahit DİLEKMEN

2003-Pages: 72+8

JURY: Assist. Prof. Dr. Mücahit DİLEKMEN

Assist. Prof. Dr. Semra ŞEN

Assist. Prof. Dr. Şükrü ADA

In this study, it is aimed to be investigated the empathic skills of the department of primary school teaching students as regards various variations.

The context of the study consists of 1253 students receiving education in total 24 branches, each of class level of which are 6 branches, of Atatürk University Kazım Karabekir Education Faculty Department of Primary Education in The Section of Primary School Teaching in 2004-2005.

Study sampling consists of 271 students receiving education in total 8 branches a class in the day teaching and a class branch in the night teaching-determined randomly from each class level in mentioned department.

Empathic Skill Scale-B Form prepared by Dökmen (1988) was used in the measurement of empathic skills. In addition, personal information form prepared by the researcher was applied with the aim of collecting information about those who participate in the research. Statistical resolutions were assted by means of T-test and One-way variance analysis ANOVA for independent groups.

According to the findings, it was found out that there was no statistically significant distinction between empathic skill scores of the students of the department of primary school teaching, and as regards the variables of their sex, class level, the statue of their teaching, the preference row of the department of primary education, education levels of their parents, attitude of their parents, acceptance of being a primary school teacher, annually revenue of family, the place they live, the number of children and in which row of the children.

Key Words: Primary School Teaching Students, Empathic Skill

ÖNSÖZ

Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecine “empati” denir. Empatinin kişilerarası iletişimi kolaylaştırıcı özelliği bilindiği için, empatik becerilerini artırmak amacıyla çeşitli meslek mensuplarına empati eğitimi verilmektedir. Bu mesleklerden biri de öğretmenliktir. Sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik eğitimi alırken kendilerinde bulunan empatik beceri düzeylerinin bilinmesi, onların meslekte ne kadar empatik davranabileceklerini göstermesinin yanında, onların empatik beceri kazanmaları konusunda ilgililere önemli mesajlar verebilir.

Araştırmanın her aşamasında görüş, öneri ve eserleriyle yardımını esirgemeyen hocam ve danışmanım Yrd.Doç.Dr. Mücahit DİLEKMEN’e; görüş, bilgi ve deneyimleri ile beni yönlendiren hocam Yrd.Doç.Dr. Durmuş KILIÇ’a; çalışmama ilgi göstermesi ve verilerin analizinde yardımlarından dolayı hocam Yrd.Doç.Dr. Salih Zeki GENÇ’e; beni destekleyen arkadaşım ve meslektaşım Arş.Gör. Ahmet NALÇACI’ ya teşekkür ederim.

TABLolar VE ŞEKİLLER DİZİNİ		Sayfa No
Tablo 1	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımlı	33
Tablo 2	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Seviyelerine ve Öğretim Şekillerine Göre Dağılımlı.....	33
Tablo 3	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Anne-Babalarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımlı	34
Tablo 4	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalını Tercih Sırasına Göre Dağılımlı	34
Tablo 5	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarına Göre Dağılımlı	35
Tablo 6	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenliğini Kabul Derecelerine Göre Dağılımlı	35
Tablo 7	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Ailelerinin Yıllık Gelirine Göre Dağılımlı	36
Tablo 8	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Yaşadıkları Yerleşim Yerine Göre Dağılımlı	36
Tablo 9	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Kardeş Sayısına Göre Dağılımlı	37
Tablo 10	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Dağılımlı.....	37
Tablo 11	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri	38
Tablo 12	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Seviyelerine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	39
Tablo 13	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Seviyelerine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi	39
Tablo 14	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretim Şekline Göre Empatik Becerilerine İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri	40

Tablo 15	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Annelerinin Öğrenim Durumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	41
Tablo 16	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Annelerinin Öğrenim Durumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi	42
Tablo 17	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Babalarının Öğrenim Durumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	43
Tablo 18	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Babalarının Öğrenim Durumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi	43
Tablo 19	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalını Tercih Sırasına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	44
Tablo 20	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalını Tercih Sırasına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi	44
Tablo 21	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Tutumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	45
Tablo 22	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Tutumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi	46
Tablo 23	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Algıladıkları Baba Tutumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	47
Tablo 24	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Algıladıkları Baba Tutumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi	47
Tablo 25	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenliğini Kabul Derecelerine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	48

Tablo 26	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenliğini Kabul Derecelerine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi	48
Tablo 27	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Ailelerinin Yıllık Gelirine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	49
Tablo 28	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Ailelerinin Yıllık Gelirine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi	50
Tablo 29	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Yaşadıkları Yerleşim Yerine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	50
Tablo 30	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Yaşadıkları Yerleşim Yerine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi	51
Tablo 31	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Kardeş Sayısına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	52
Tablo 32	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Kardeş Sayısına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi	52
Tablo 33	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	53
Tablo 34	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi	54
Şekil 1	Aşamalı Empati Sınıflamasındaki Temel Empati Basamakları	19

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Çağımızda giderek karmaşıklaşan toplum yapısı, teknolojik ilerlemelerle insan hayatını daha otomatik hale getirmiş, buna bağlı olarak insanları birbirlerine yabancılaştırmıştır. Bu süreç içinde bireyin kendini karşısındakinin yerine koyup onun duygu ve düşüncelerini anlaması ve bunu karşısındakine iletmesi, bireyin sağlıklı insan ilişkileri kurabilmesinde önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Sağlıklı ilişkiler kurabilmek için de bireylerin karşısındaki kişileri anlaması ve karşısındaki kişilerce doğru anlaşılması gerekmektedir.

İnsanlar, karşısındaki kişiler tarafından anlaşılmayı ve hoşlanılmayı isterler. Bunu gerçekleştirmek için duygu, düşünce, istek ve ihtiyaçlarını anlatmak amacıyla sözcüklerden yararlanırlar. Sözcüklerle anlatılmak istenen bilginin dışında herkesin sözcüklere yansıttığı duygusal bir içerik vardır. İnsanlar sözcüklerle birlikte ses tonu, jest, mimik ve davranışlar eşliğinde söylediklerinin gerçek anlamını yansıtır. Bu konudaki başarı diğer insanları doğru anlama ve etkili iletişim için son derece önemlidir.

Bazen insanların ne hissettiklerini anlamak gerçekten zordur; çünkü kendilerine sorulamaz. Çoğu kez ne hissettiklerini söylemek istemezler, söylemek isteseler de bunları çoğunlukla kendileri bile bilmezler. Bu kişilerin bedenlerinin ortaya koyduğu belirtilere bakarak o anda nasıl bir duygu içinde oldukları anlaşılabilir. Bunun için duyarlılık kazanmak önemlidir (Cüceloğlu, 1995, s.33). İşte bireyin kendini karşısındakinin yerine koyup onun duygu ve düşüncelerini anlaması ve bunu karşısındakine iletmesi olan empatik beceri, kişilerarası ilişkilere etki eden çok önemli bir iletişim ögesidir. Empati, bireyin iletişimde duyarlılığını ve verimini artıran olumlu bir unsur olarak düşünülmektedir (Alver, 1998, s.3). Empatik anlayış paylaşmayı kolaylaştırır, çatışmayı ve acı veren duyguları boşaltmayı, bireylerin çocukluklarında yoksun oldukları ve gereksinim duydukları denemeleri yapmalarını sağlar (Berger, 1984). Empatik beceriye sahip olanlar karşısındakilerin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlayabilir ve paylaşabilirler. Bu yönüyle sosyal uyuma katkı yapan insan özelliklerinden biri olan empati, sadece terapi ve danışma ortamlarına özgü bir iletişim

becerisi olarak değil, günlük yaşamın her alanında kullanılabilen bir beceri olarak karşımıza çıkar.

Tüm kişilerarası ilişkilerin birincil özelliği etkili iletişimdir. Etkili bir iletişimde bulunabilmek için kişilerin en azından belli bir düzeyde empati kurabilmeleri zorunludur (Pişkin, 1989). Kişilerarası sağlıklı bir ilişki kurabilmekte empatik beceriye sahip olmanın önemli bir değeri vardır. Empatik beceri, kişilerarası iletişimi geliştirmenin yanında ilişkiye anlam katan bir özelliktir. Bu beceri öğretmen-öğrenci arasındaki ilişkilerde daha çok önem kazanmaktadır. Öğretmenlerin empatik davranışları öğrencilerine bir model olarak bu beceriyi öğrenmelerini sağlamanın yanı sıra öğrencilerin öğretmenleri tarafından anlaşılmasından dolayı aralarındaki ilişkiye anlam ve katkı sağlayabilecektir.

Empatik beceri, sağlıklı insan ilişkilerinde herkese gereklidir. Ama insanlar arası içten, samimi ve dostça ilişkiler gerektiren psikologluk, psikolojik danışmalık ve öğretmenlik gibi meslekler için önemi çok daha büyüktür. Öğrencileriyle sıcak ilişkiler kurabilen öğretmenler, öğrencilerinin duygu ve düşüncelerini anlayarak, kendilerini öğrencilerinin yerine koyarak düşünebilmeleri, belli bir empatik beceriye sahip olmaları ile mümkündür. Sağlıklı iletişimin temeli olan öğelerden biri, belki de en önemlisi karşıdaki insanı dinleme, anlama ve geri bildirim verme olup, bu aynı zamanda etkili bir eğitim-öğretim için de son derece önemlidir.

Öğretmenlik, insan ilişkilerinin yoğun ve etkili olarak yaşandığı mesleklerden biridir. Öğretmenlerin öğrencileriyle olan ilişkilerinde etkin ve anlayışlı olmaları öğrencilerinin başarı düzeyini etkilemektedir. Eğitimde amaç öğrencileri başarıya ulaştırmak olduğundan, öğretmenler etkili iletişim becerilerini bilmek ve uygulamak durumundadırlar. Bu becerilerin en önemlilerinden birisi empatik beceridir.

Hümanistik psikolog ve eğitimci olan Patterson, eğitimin özellikle insancıl yönünü kaybettiği uyarısında bulunmuştur (Özbay, 2004, s.163). Bu insancıl yönü eğitim ortamlarına tekrar getirmek, öğretmenin empatik davranabilmesiyle sağlanabilir. Yapılan araştırmalarda üst düzeyde anlayışlı ve empati kurabilen öğretmenlerin olduğu sınıflarda öğrencilerin motivasyon ve başarı düzeylerinin arttığını gösteren bulgular elde edilmiştir (Dökmen, 1987a). Okulların amacı başarılı insan yetiştirmekse öğretmenlerin empatik beceriye sahip olmaları kaçınılmazdır.

Empatik beceriye sahip olan öğretmenler, öğrencilerinin özel dünyasına girerek onları daha iyi anlayabilir ve onlara yardımcı olabilirler.

Öğretmen ve öğrenciler, iletişim kurdukları sırada birbirlerinin ne düşündüklerini anlamaları, ne hissettiklerini hissetmeleri ve bunları sözlü ve sözsüz olarak birbirlerine iletmeleri, aralarındaki sorunları azaltır ve birbirlerine yaklaşmalarını sağlar. Empatik becerinin bu özelliği okullarda öğretmen-öğrenci ilişkilerinde olumlu bir etkiye neden olabilecektir. Öğretmenlerin empatik beceriye sahip olma derecesi arttıkça öğrencilerinde olumlu davranışlar oluşturmada daha başarılı olabileceklerdir.

Öğretmen öğrencisinin içinde bulunduğu durumu, kendisini öğrencisinin yerine koyarak anlayabilir. Öğrencisinin yüz ifadesine, konuşma tarzına, sözlerinin içeriğine, fiziksel görünüşüne ve vücut hareketlerine dikkat eden ve onun yerindeymişçesine onun ne hissettiğini ona aktaran öğretmen empatik davranabilmektedir.

Öğretmen-öğrenci etkileşiminin önemli bir amacı da, öğrencinin ihtiyaçlarını belirlemek ve buna cevap vermek için ortam düzenlemektir. Öğrencinin ihtiyaçlarını belirlemek öğretmenin öğrencisini etkin dinlemesi ile olur. Bu ise empatik bilgi ve beceri gerektirir. Eğer öğretmen empatik bir yaklaşımla öğrencilerine yaklaşmaz ise, öğrencilerinde istedik davranışları yerleştirmede başarısız olabilir. Öğretmenin empatik beceri seviyesinin düşük olması, öğrencilerine vereceği eğitimi olumsuz etkileyebilecektir.

Her gün çokça iletişim örüntülerinin kurulduğu ilköğretim okullarında sınıf öğretmeni ile öğrenci arasında empati kurma veya kuramama, eğitimin kalitesini etkileyebilmektedir. Bu nedenle sınıf öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğrencilerin empatik becerilerinin ne düzeyde olduğunu çeşitli değişkenler açısından bilmek, ileride sınıf öğretmeni olacak öğretmen adaylarının meslekte ne kadar başarılı olabileceklerinin kestirilmesini sağlayacaktır. Empatik beceri, eğitim ile geliştirilebildiğine göre bu araştırmada elde edilen sonuçlar sınıf öğretmenliği anabilim dalında verilen eğitimi yönlendirici bir katkı sağlayabilecektir. Bu nedenle araştırma, empatik beceriyi sınıf öğretmenliği öğrencilerinden oluşan bir örneklem üzerinde ele alıp incelemek ve bu konu ile ilgili bilgi birikimine farklı bir katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır.

1. 1 Problem

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerileri çeşitli değişkenler açısından farklılık göstermekte midir?

1. 2 Alt Problemler

Bu temel problem çerçevesinde aşağıdaki alt problemler oluşturularak bunlara cevap aranmıştır.

1.2.1 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin cinsiyetlerine göre empatik becerileri arasında fark var mıdır?

1.2.2 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre empatik becerileri arasında fark var mıdır?

1.2.3 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretim şekline göre empatik becerileri arasında fark var mıdır?

1.2.4 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin annelerinin öğrenim durumlarına göre empatik becerileri arasında fark var mıdır?

1.2.5 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin babalarının öğrenim durumlarına göre empatik becerileri arasında fark var mıdır?

1.2.6 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırasına göre empatik becerileri arasında fark var mıdır?

1.2.7 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları anne tutumlarına göre empatik becerileri arasında fark var mıdır?

1.2.8 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları baba tutumlarına göre empatik becerileri arasında fark var mıdır?

1.2.9 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliğini kabul derecelerine göre empatik becerileri arasında fark var mıdır?

1.2.10 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailelerinin yıllık gelirine göre empatik becerileri arasında fark var mıdır?

1.2.11 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin yaşadıkları yerleşim yerine göre empatik becerileri arasında fark var mıdır?

1.2.12 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin kardeş sayısına göre empatik becerileri arasında fark var mıdır?

1.2.13 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre empatik becerileri arasında fark var mıdır?

1.3 Denenceler

Araştırmada temel ve alt problemlere dayalı olarak sınanacak denenceler aşağıda ele alınmıştır.

1.3.1 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin cinsiyetlerine göre empatik becerileri arasında fark vardır.

1.3.2 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre empatik becerileri arasında fark vardır.

1.3.3 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretim şekline göre empatik becerileri arasında fark vardır.

1.3.4 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin annelerinin öğrenim durumlarına göre empatik becerileri arasında fark vardır.

1.3.5 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin babalarının öğrenim durumlarına göre empatik becerileri arasında fark vardır.

1.3.6 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırasına göre empatik becerileri arasında fark vardır.

1.3.7 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları anne tutumlarına göre empatik becerileri arasında fark vardır.

1.3.8 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları baba tutumlarına göre empatik becerileri arasında fark vardır.

1.3.9 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliğini kabul derecelerine göre empatik becerileri arasında fark vardır.

1.3.10 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailelerinin yıllık gelirine göre empatik becerileri arasında fark vardır.

1.3.11 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin yaşadıkları yerleşim yerine göre empatik becerileri arasında fark vardır.

1.3.12 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin kardeş sayısına göre empatik becerileri arasında fark vardır.

1.3.13 Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre empatik becerileri arasında fark vardır.

1.4 Sayılılar

1. Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Beceri Ölçeği-B Formu, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puanlarını ölçecek geçerlik ve güvenilirliğe sahiptir.

1.5 Sınırlılıklar

1. Araştırma, 2004–2005 öğretim yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören örneklem ile sınırlıdır.

2. Bu araştırmada, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puanları Empatik Beceri Ölçeği-B Formu'nun ölçtüğü puanlarla sınırlıdır.

1.6 Tanımlar ve Kısaltmalar

1.6.1 Tanımlar

Empati: Başkalarının düşünce ve duygularının ve bunların muhtemel anlamlarının objektif bir şekilde farkında olma; karşısındakinin duygu ve düşüncelerini temsili olarak yaşama (Budak, 2003, s.258).

Empatik Beceri: Bireylerin bilişsel ve duygusal tepkilerini, algılarını, düşüncelerini ve tutumlarını anlayabilme ve geribildirim verebilme becerisidir (Alver, 1998, s.19).

1.6.2 Kısaltmalar

Akt.: Aktaran

EBÖ-B: Empatik Beceri Ölçeği-B Formu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

n: Örneklem Sayısı

\bar{X} : Aritmetik Ortalama

ss: Standart Sapma

t: t değeri

p: Önem Düzeyi

sd: Serbestlik Derecesi

1.7 Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

İletişim içerisinde empatinin kullanılması, günlük yaşam içerisinde yakın ilişkilerin kurulmasında, iletişimin gelişmesinde ve derinleşmesinde, problemlerin çözülmesinde yardımcı bir unsur olarak yer almaktadır (<http://www.tdcif.org/sempozyum/normal/3.doc>).

21. yüzyılda artık tüm alanlarda kullanılmasının insanlar arası iletişimi iyileştirdiğinden söz edilen empati, resmi ve resmi olmayan ortamlarda giderek önemini artırmaktadır. Bu artışta çağdaş yaşamın içinde kişilerarası ilişkilerin yapısı ve niteliğindeki değişimler sonucu, iletişimi paylaşan kişilerin birbirlerini anlama ve bunu karşındakine iletme bir zorunluluk haline gelmiştir. Kişilerarası ilişkilerde özellikle eğitim ortamlarındaki ilişkilerde, empati önemini giderek artıran bir kavramdır. Okullarda empati sayesinde öğretmenler öğrencilerinin duygularını güvensizlik ve çeşitli kaygılar duymadan dile getirebileceği bir atmosfer oluşturma çabası içinde olmalıdırlar.

Eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin kişilikleri yanında, almış oldukları eğitim programının niteliği de öğrencilerle iletişimlerini etkilemektedir. Bu nedenle ilköğretim öğrencileri üzerinde derin izler bırakan sınıf öğretmenlerinin aldıkları eğitim programının, sınıf öğretmenlerinin empatik beceri düzeyleri üzerindeki etkisinin bilinmesi eğitimi yönlendirici etkiye sahip olabilir.

Yapılan literatür çalışmasında, empatik beceri konusunda yurt dışında ve Türkiye’de çok sayıda araştırma yapılmasına karşın sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerini çeşitli değişkenler açısından inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, yapılan bu çalışma alanda yapılacak diğer çalışmalara ön ayak olabilecektir. Araştırma ile başta eğitimci ve araştırmacılar olmak üzere, ana-baba ve konu ile ilgilen tüm kişilere gerekli mesajlar verilebileceğine inanılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. EMPATİ İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Empatinin Tanımı ve Tarihçesi

Empati kavramının tarihsel gelişiminde Lipps en önemli kişidir. “Einfühlung” terimini organize eden kişi Lipps olmuştur. “Einfühlung” Almanca’da, kendini içinde hissetmek, kendine mal etmek anlamına gelmektedir. Ayrıca bu terim bir insanın kendisini karşısındaki bir nesneye yansıtması, kendini onun içinde hissetmesi ve bu yolla o nesneyi kendi içine alarak anlaması süreci olarak da tanımlanmıştır. Lipps bu kavramla, algılayanların kendi güdü ve duygularını, algıladıkları nesneye yüklemelerini; yani bir çeşit canlılığı (animizm) kastetmektedir (Wispe, 1986, s.315).

Empati teriminin iki kökeni vardır. Bunlardan birincisi yukarıda açıklanan Almanca’daki “einfühlung” terimi ve ikincisi Eski Yunanca’daki “empathia” terimidir. “Einfühlung” terimi “başkasının ruh halini anlama; ona uyabilme” olarak kullanılmaktadır (Önen ve Şanbay, 1993, s.244). “Einfühlung” terimi, bir başkasının yerine geçebilme yetisi, “empathia” terimindeki “em” ya da “en” ön ekinin karşılığı “..de” ya da “..in içinde”, “pathia”nın karşılığı ise “hissetme” anlamına gelmektedir (Arkonaç, 1999, s. 188).

İlk kez 1909 yılında Titchener tarafından Almanca “einfühlung” terimi İngilizce’ye “empathy” diye uyarlanmıştır. Titchener terimi bulduğunda, birinin davranışlarını bir diğeri ile karşılaştırarak anlamaya çalışmakla, o kişinin bilincinin anlaşılamayacağına inanmaktaydı. Bunun ancak içsel, derin duyumsal taklitle, yani “zihin kaslarında” gerçekleşebileceğini belirtmiştir. Titchener daha sonraki yazılarında iki farklı empati kavramından bahseder. Birincisi bir başkasının duygusunu bilme, ikincisi ise bir çeşit sosyal, zihinsel bağlanmadır (Wispe, 1986, s.315).

Warren empatiyi bir kişinin kendini bir başka insanın veya grubun durumunda duyumsaması, onlarla özdeşleşmesi olarak tanımlarken; Murphy, karşısındaki kişinin zihinsel durumunu doğrudan doğruya kavrama olarak tanımlamıştır (Akt. Ünal, 1972, s.72).

Mead’in geliştirmiş olduğu “rol alma kuramı”, empati kavramına değişik bir bakış açısı getirmiştir. Ona göre empati, bir başkasının rolünü üstlenmek, yani kendini onun yerine koymak anlamındadır. Onun temsil ettiği bu görüşe göre empatik yeteneğin gelişmesi, büyük ölçüde çocuğun taklit yeteneğine dayanmaktadır (Gladstein, 1983).

Ivey, empati tanımına farklı bir bakış açısı getirmiştir. Ona göre, her insan belli bir kültür içinde yaşar ve kültürden arınmış insan olamaz. Bu nedenle karşıdaki kişi ile empati kurmak yeterli değildir. Karşıdaki kişinin içinde yaşadığı kültürü anlamak, bir anlamda bu kültürle de empati kurmaya çalışmak gerekir (Dökmen, 1988, s.157).

Rogers öncesi yaklaşımda “empati kurma” sözüyle bir insanın davranışlarını önceden tahmin etme kastediliyordu. Bu durumda empati, insanların birbirlerinin kişilik özelliklerini algılamalarıyla sınırlandırılmış oluyordu. Rogers’ın tanımını oluşturan üç öğeden hemen hiçbiri bu yaklaşımda yer almıyordu. Çünkü karşıdaki insanı genel olarak tanımaktan söz edildiğinde, onun dile getirdiği belli bir duyguyu anlamaktan ve bunu ona iletmekten söz edilmiyor demektir. Bu nedenle Rogers öncesinde, sadece bilişsel düzeyde ele alınan empatiye Rogers’ın, duygusal boyutu eklediği kabul edilmektedir (Dökmen, 1987a).

Günümüzde Rogers’ın empati tanımı yaygın olarak kabul edilir. Empati, bireyin kendisini karşıdaki kişinin yerine koyup onun duygu, düşünce, algı ve hissettiklerini doğru olarak anlaması ve bu durumu ona iletmesi sürecidir (Cimete, 1988; Dökmen, 2003, s.135; Gülseren, 2001).

Empati tanımı üç temel unsurdan oluşmaktadır. Bireyin karşıdaki kişi ile empati kurabilmesinde bu öğeleri şöyle sıralayabiliriz:

a) Empati kuracak kişi, kendisini karşıdaki kişinin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmaya çalışmalıdır. Her insan kendini ve dünyayı kendine özgü bir biçimde algılar. Eğer karşıdaki insanı anlamak istiyorsak, dünyaya onun bakış açısıyla bakmalı, olayları onun gibi algılamaya ve yaşamaya çalışmalıyız. Bunu yapabilmek için kısa bir süre o kişinin rolüne girmeli ve sonra kendi yerimize geçmeliyiz.

b) Empati kurabilmemiz için karşıdaki kişinin hem duygularının hem de düşüncelerinin her iki etkinliğini doğru olarak anlamamız gerekir. Karşıdaki kişinin ne hissettiğini hissetmek duygusal nitelikli bir etkinlik, ne düşündüğünü anlamaya çalışmak ise bilişsel nitelikli bir etkinliktir. Bilişsel rol alma etkinliği, duygusal rol alma etkinliğinin ön şartıdır.

c) Son öğe, empati yapan kişinin zihninde oluşan empatik anlayışın, karşıdaki kişiye iletilmesidir. Karşıdaki kişinin duygularını ve düşüncelerini tam olarak anlar ama

bunu karşısındaki ifade etmezsek empati kurma sürecini tamamlamamış sayılırız (Dökmen, 2003, s.135-137) demektir.

Görüldüğü gibi empatinin bilişsel ve duygusal nitelikli iki boyutu vardır. Empatinin bilişsel boyutunu; düşünce, algı ve kavrama yetenekleri oluşturmaktadır. Bilişsel boyut, bireyin bakış açısından bakma ve onun yerini alabilme yeteneğidir. Duygusal boyut, karşısındaki kişinin duygusunu anlama ve o duyguya uygun karşılık verebilme yeteneğidir. Empatinin her iki boyutunun yüksek düzeyde olması durumunda bireyin farkında oluş düzeyi artar ve karşısındaki kişiyi anlama olumlu yönde etkilenir (Cimete, 1988; Dökmen, 2003; Öz, 1998a)

Ford (1979) empatiyi “benmerkezcilikten uzak davranış” olarak tanımlamaktadır. Ona göre üç tür ben-merkezcilik vardır. Bunlar şöyle sıralanır:

- a) Görsel/uzaysal benmerkezcilik
- b) Bilişsel benmerkezcilik
- c) Duygusal benmerkezcilik

Bu benmerkezcilik türlerine sahip olanlar, nesnelere ve başka insanlara ilişkin gerçekleri fark etmede, diğer insanların rolüne girmede güçlük çekerler. Böyle olunca da diğer insanların bakış açılarını, neler düşündüklerini ve hissettiklerini yeterince anlayamazlar (Dökmen, 2003, s.141-142).

Dökmen'e göre, 1950'lerin sonlarına kadar, empati, bilişsel nitelikli bir kavram olarak ele alınmıştır. Bir insanın karşısındaki insanı tanıması, kendisini onun yerine koyarak onun özellikleri hakkında bilgi sahibi olması anlamında kullanılmıştır. 1960'lı yıllarda ise empatinin bilişsel boyutunun yanı sıra duygusal boyutu da vurgulanmıştır, ancak bilişsel boyutunun gerekli ama empati için yeterli olmadığı belirtilmiştir. Empatide esas olan şeyin, karşısındaki gibi hissetmek olduğu vurgulanmıştır. 1970'lerde ise empati, 1960'lara oranla daha dar anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Bir kişinin belirli bir duygusunu anlamaya ve durumu ona iletmeye “empati” denilmiştir (Dökmen, 2003, s.340-341).

Empati, birçok araştırmacı tarafından farklı biçimlerde tanımlanıyor olmasına rağmen, Rogers tarafından yapılan tanım bugün yaygın olarak kabul edilmektedir. Günümüzde empati kavramı Rogers'ın adıyla anılmaktadır. Hayatı boyunca empatiyi çeşitli şekillerde tanımlayan Rogers'ın 1970'li yıllarda ulaştığı empati anlayışı, üzerinde anlaşılabilir bir tanım olarak büyük ölçüde geçerliliğini sürdürmektedir. Bugün empatinin

tanımı katı bir nitelik taşımamaktadır. Genel anlamda empati, bir kişinin kendisini, karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir (Dökmen, 2003, s.135).

2.2 Empati İle Karıştırılan Bazı Kavramlar

Empati, günümüzde ara sıra bazı kavramlarla karıştırılmaktadır. Empatiyi bu kavramlardan ayırt edebilmek amacıyla aşağıda empati ile karıştırılan kavramlar tanımlanmış ve bunlar empati ile karşılaştırılmıştır.

Empati ve Sempati: Sempati, bir kimse ile ortak duygu, ilgi ve çıkarların paylaşılmasıdır. Empati ise karşısındaki duygularını doğru olarak hissedebilme ve bunları kendisinin “imiş gibi” yaşayabilmedir. Kendisine empatik yaklaşan kişi, kendine yönelik yapıcı duygularla düşünebilirken; sempati ile yaklaşan kişi kendini zavallı biri olarak düşünecektir (Sargın, 1993, s.16).

Empatide karşısındaki kişinin duygusal yaşantısına katılmakla birlikte o kişiyi anlamak ve onun yaşantısındaki çarpıcı bazı noktaları algılayabilmek yer alır. Sempati ise, yalnızca başkalarının duygularına katılma olduğundan empatiye göre daha sınırlı bir yaşantıdır (Akkoyun, 1982, s.67).

Empati karşısındaki kişiyi anlamak için bir araçtır ve kişinin kendi kimliğini hiçbir zaman kaybetmemesini gerektirir. Empati kuran kişi karşısındaki kişiye ulaşmaya çalışır. Sempati kuran kişi karşısındakinden etkilenir (Wispe, 1986, s.318).

Empati ve Özdeşleşme: Özdeşleşmede bir kişinin başka bir kişi gibi olma ve onun gibi davranma eylemi vardır. Burada kişi, kendi benliği yerine başka bir kişinin benliğini yerleştirmektedir. Özetle özdeşleşmede iki kişi aynı benliği paylaşırken, empatide iki ayrı benlik birlikte var olmaktadır (Akkoyun, 1982, s.67).

Empati ve İçtenlik: Bu iki kavram birbirleriyle yakın ilişki içerisindedirler. Öyle ki empatik anlayış terapistin, danışanın iç dünyasına girerek bunu kendi içinde yaşaması; içtenlik ise bunu yaparken aynı zamanda kendi yaşantısını algılamak için de çaba göstermesidir. İçtenlik ve empati, birbirlerini dışlamamakta, hatta tamamlamaktadırlar (Akkoyun, 1982, s.67).

Empati ve Sezgisel Tanı: Sezgisel tanı, hemen hemen empatiye karşıt bir kavramdır. Sezgisel tanı, bir kişinin gereksinim ve yönelimlerini ortaya çıkarma,

çözümleme ve formüle etme yeteneği ile ilgilidir. Sezgisel tanıda bir kişinin yaşantısına bilinçli olarak katılma yokken, gözleme ve gözleneni yorumlama vardır. Empatide ise, her türlü değerlendirmeden kaçınılmaktadır (Akkoyun, 1982, s.68).

2.3 Empatinin Bileşenleri

Empatinin bileşenlerin veya empatik iletişimin öğelerinin neler olduğu ile ilgili farklı görüşler vardır. Dökmen'e (1988) göre, empatide temel iki öge vardır. Bunlar bilişsel ve duygusal öğelerdir. "Empati onu anlamaktır." denildiğinde empatinin bilişsel yönü; "Empati, onun gibi hissetmektir." denildiğinde ise duygusal yönü vurgulanmaktadır.

Başka bir ifade ile empatinin bilişsel bileşeni karşımızdaki bireyin duygu ve düşüncelerini anlamak, duygusal bileşeni ise karşımızdaki birey gibi hissetmektir.

Goldstein ve Michaels (1985) bu iki bileşenin yanında empatinin algısal ve bildirişimsel bileşenlerinin olduğunu belirtmiştir. Empatinin bildirişimsel bileşeni, bilişsel ve duygusal bileşenler sürecindeki yaşantıların karşımızdaki bireye iletilmesidir. Empatinin algısal bileşeni ise empati kurulan bireyin jest ve mimiklerine, ses tonuna, zamanlamaya ait tüm mesajları içerir (Akt. Muslu-Köseoğlu, 1994, s.20). Ancak bunları algıladıktan sonra empatiyi yapan kişinin duygusal ve bilişsel süreçleri bu imaj üzerinde çalışabilir.

2.4 Empatinin Biyolojik Temeli

Bazı araştırmacılara göre empati, doğuştan getirilen bir yetenek, bazılarına göre sonradan deneyimlerle elde edilen bir özelliktir. Kimilerine göre empati, sezgiye ve düş gücüne dayalı niceliksel olarak belirlenemeyen bir potansiyel, kimilerine göre de beynimizin işlevlerinden biridir ve nörobiyokimyasal bir alt yapısı vardır (Göka, 1990, s.34). Empati konusunda biyolojik ve organikçi yaklaşımlara bağlı olarak empatinin doğuştan temeli olup olmadığı konusunda araştırmalar yapılmıştır. Brothers'a göre nörolojik hastalık sonucu ortaya çıkan empati yeteneği kaybına ilişkin örnekler vardır. Beynin sağ tarafındaki temporoparietal bölgede bir hasar olduğunda sesin duygusal niteliklerini anlayamayan hastalar olduğu bulunmuştur. Bu kişiler sesle iletilen duygusal yüklerdeki farklılıkları anlayamamaktadırlar. Beynin sağ yarımküresi, dilin duygusal bileşeninden sorumludur ve sol yarımküresi ise sözlerin içeriğini

belirlenmektedir. Sağ ve sol görme alanlarına sokulan farklı duygu yüklerindeki yüz ifadelerine alınan cevaplar, sağ yarımkürenin etkisindeki görme alanının duygu ifadesine çok daha duyarlı olduğunu göstermiştir. Bu veriler, empati ile beyindeki biyolojik yapı ve mekanizmalar arasında bir ilişkinin varlığını düşündürmüştür. Brothers, gerekli donanıma sahip bebeklerin gelişimle, donanımlarını kullanabilir hale geldiklerini belirterek, yürüme yeteneğinin uygun şartlar oluştuğunda yürümeye dönüşmesi ile empati arasında paralellik kurmuştur. Bu benzeşmeye göre, empati kurma kapasitesinin doğuştan itibaren potansiyel olarak var olduğu söylenebilir. Beynin amigdala adı verilen bölgesi için “organizmanın çevreye tutumunun belirleyicisi” tanımı verilir. İşitsel ve görsel algıların en yoğun olarak geldiği amigdaladan çıkan sinir liflerinin bir bölümü, bu algıların kaynak aldığı alanlara gider. Böyle bir eğilim, amigdalanın sosyal işaretlerin işlenip, cevapların oluşturulmasındaki önemini yansıtmaktadır. Beyindeki nörobiyolojik düzen, yaşamın ilk yıllarında duyguların görsel alışverişi ile beslenip, “Gözüme baktığında ne hissettiğimi algılamalısın” ifadesi ile empatik cevapların oluşumuna ilişkin biyolojik temellerden söz edilebilir (Akt. Sargın, 1993, s.17-18).

Bebeklerin dış dünyayla ve özellikle ebeveynleriyle ilişkilerinin incelenmesi, empati konusunda bazı hipotezler ileri sürülmesine yol açmıştır. Bebekler, daha doğumlarından itibaren istemsiz otonomik tepkiler vermekte, karşısındakinin yüzüne odaklaşabilmekte, karşısındakinin yüz ifadelerine göre özgün duygusal yanıtlar verebilmekte, erişkinlerin ağız ve dil hareketlerini, yüz ifadelerini, ağlamalarını algılayan yeni doğan bebek, ağlayarak tepki vermektedir. Buradan yola çıkarak, empatiyle ilgili kimi maddi ön oluşumların insan beyinde doğuştan var olduğu, bunların kişinin sosyal ortamı ve bilişsel olgunlaşması aracılığıyla ince bir şekillenme geçirdikleri söylenmektedir (Göka, 1990, s.35).

Yukarıda ifade edilenler, empati ile beynin biyolojik yapısı arasında bir ilişkinin olduğunu düşündürmektedir.

2.5 Empati Eğitimi Teknikleri

Rogers’e göre empatik olabilmek bir tür sosyal duyarlılık ve kişilik özelliğidir ve herkeste bulunamayabilen bir özelliktir (Akkoyun, 1982 ve 1987). Ancak empatinin öğretilbilecek bir yetenek olduğunu ileri süren Rogers’dan sonra iki görüş üzerinde

sürekli tartışmalar olmuştur. Birincisi, empatinin doğuştan getirilen bir yetenek olduğudur. İkincisi, empati kurmanın sonradan öğrenilebileceğidir (Davis, 1990).

Empatik becerinin eğitim ile geliştirilebildiğini gösteren pek çok araştırma vardır. Araştırmacılar özellikle empatik beceriyi genel iletişim becerisinin bir parçası olarak görmektedirler (Dökmen, 1988, s.166).

Empati eğitimi teknikleri didaktik, yaşantısal, modelden öğrenme ve rol alma diye dört grupta ele alınmaktadır.

Didaktik Eğitim Tekniği: Bu teknikte, bireylere bir uzman tarafından terapötik iletişim ve empati konusunda kuramsal bilgiler verilir.

Yaşantısal Eğitim Tekniği: Bireylerin bir başkası ile gerçekleştirdikleri iletişim, banttan, videodan veya gözlem odasından eğitimi veren uzmanlar tarafından izlenerek geri bildirim verilir.

Rol Oynama Tekniği: Birey duruma göre bazen kendisi olarak, bazen de karşısındaki kişinin rolüne girerek iletişim kurar ve empatik becerisini artırmaya çalışır. Psikodramada kullanılan bu rol oynama tekniği, empatik duyarlılığı artırmada etkilidir. Çünkü birey karşısındaki kişinin rolüne girerek olaylara onun bakış açısından bakmaya ve onun hissettiklerini hissetmeye çalışır (Dökmen, 1988).

Modelden Öğrenme Tekniği: Bir uzmanın model alındığı bu teknikte birey, uzmanın diğer bir kişi ile gerçekleştirdiği iletişimi doğrudan veya videodan gözleyerek empati kurmayı öğrenir. Birey, uzmanı model almaktadır (Dökmen, 1988, s.167).

Bir iletişim becerisi olarak empati doğrudan öğretilemez. Eğitim sürecinde yaşantılar yoluyla öğrencilerin empati kurma becerisi geliştirilebilir. Empati, model gösterme yaklaşımı ile kolaylaştırılabilir. Bireyler empatiyi bloke eden davranışlar konusunda bilgilendirilebilir ve bireylere önyargılarını, korkularını fark ederek hümanistik görüşme becerilerini kazanmada yardımcı olunabilir (Tanrıdağ, 1992, s.4).

2.6 Empatik Becerinin Gelişmesi

Steward'a göre, empatik süreç bilinçsiz ve doğuştan gelen bir taklittir. Birisinin beden ve yüz ifadesi, duruşu karşısındaki bireyde bu ifadelerle bağdaşan otomatik ve otonom bir yanıtı yol açar. Böylece birey, karşısındaki bireyin duygusunu yaşar (Akt. Tanrıdağ, 1992, s.19).

Squier'e göre, empati, erken çocukluk döneminde aile içinde ve ailenin özelliklerine göre gelişen bir yetenektir (Akt. Sevimligül, 2002, s.8). Üç yaşından itibaren çocuklar olaylara karşısındaki kişinin bakış açısıyla bakabilmekte ve başkalarının rollerini alabilmektedirler. Bu rol alma yeteneği ile ego gelişimi ve duygusal gelişme farklılaşmakta, başkalarının hissettiklerine karşı duyarlılık artmakta ve empati kurabilme yeteneği gelişmektedir (Dökmen, 2003, s.142-144; Öz, 1998b)

Ahlak gelişimini inceleyen Kohlberg'e göre, gelişim evrelerinde rol alma, yani bir başkasına kendisi imiş gibi tepki göstermek ve kendi davranışına da bir başkası gibi tepki verebilmek önemlidir. Empatik tepkiler de bir bakıma ahlaki yansıtma olarak kabul edilebilir. Kohlberg, bir başkasının yerini alabilme yeteneğinin altı yaşından itibaren gelişmeye başladığını ve bu yeteneğin gelişmesinin ahlaki yargının gelişmesinde önemli olduğunu belirtmektedir. Çünkü ahlaki yargı, bireyin başkalarının haklarını kendi hakları ile karşılaştırmasıdır ki bu da rol alma yeteneğini gerektirir (Akt. Akkoyun, 1987, s.91).

Empatyi tek başına ele almayan Piaget, çocuğun ilk yıllarda özünü evrenle karıştırdığını ve özünün farkında olmadığını belirtmiştir. Piaget, çocuklarda 3-5 yaşları arasında benmerkezci bir dilin egemen olduğunu, 7 yaş altındaki çocuğun empati ve rol almadan yoksun olduğunu belirtmiştir. 11-12 yaşlarından itibaren çocuğu ortak düşünmeye zorlayan yeni bir sosyal hayat başlar ve rol alma (empati) bu yaşta edinilebilir (Gladstein, 1983).

2.7 Empatik İletişim

Literatürde empatik becerilerin eğitimle geliştirilebildiğini gösteren çok sayıda araştırma vardır. Bu araştırmalardan bir kısmı doğrudan "empati eğitimi (empathy training)" adı altında yapılırken (Payne ve diğerleri, 1972; Dalton ve diğerleri, 1973; Gantt ve diğerleri, 1980; Gladstein ve Feldstein, 1983) bir kısım araştırmalar da ise empati eğitimi "iletişim becerisi eğitimi (combination skills training)" adı altında verilmektedir (Collingwood, 1971; Gormanly ve Hill, 1975; Cooker ve Cherchia, 1976). Bu konudaki çok sayıda araştırmaya bakıldığında araştırmacıların empati eğitimi ile iletişim eğitimini kesin çizgilerle birbirinden ayırmadıkları, sıklıkla birini diğerinin yerine kullandıkları anlaşılmaktadır. Araştırmacılar özellikle empatik beceriyi genel iletişim becerisinin bir parçası olarak görmektedirler (Akt. Dökmen, 1988, s.166).

Rogers'a göre psikolojik danışma/terapi ortamında empatinin etkili olmasının sebebi empati ile karşılaşan danışanın/hastanın yalnızlık kaygılarından kurtulmasıdır; çünkü, empatik anlayış gören birey Rogers'ın deyimi ile "insanlığın bir üyesi olduğunu hissetmeye başlar". Yine Rogers'a göre kendisi ile ilişki kurulmayan, empatik yaklaşılmayan birey "duygularımı, yaşantımı kimse anlamadığına göre demek ki, ben gerçekten kötü durumdayım, anormalim" şeklinde bir düşünceye kapılacaktır. Aynı birey, gerçek bir empatik tutumla karşılaştığında ise "şu anda yargılanmadığıma ve bir başkası tarafından anlaşılabilirdiğime göre sandığım kadar yalnız ve anormal değilim" diye düşünecektir (Rogers, 1983, s.35). Bu düşünce ile hareket eden öğrenciler, kişilerarası ilişkilerde daha mutlu olacaklar ve öğretim ortamlarından en verimli şekilde doyum elde edebileceklerdir.

Danışma ortamlarının yanı sıra günlük yaşamda da empatik anlayış insanları birbirine yaklaştırma, iletişimi kolaylaştırma özelliğine sahiptir. İnsanlar kendileriyle empati kurulduğunda, anlaşıldıklarında kendilerine önem verildiğini hissederler ve diğer insanlar tarafından anlaşılma ve önem verilmek ise onları rahatlatır, kendilerini iyi hissetmelerine yol açar. Empati sadece kendisiyle empati kurulan kişiye yararı olan bir etkinlik değildir. Empati, empatiyi kuran kişi için de önemlidir. Empatik becerileri ve eğilimleri yüksek olan ve bu yüzden de diğer insanlara yardım eden kişilerin çevreleri tarafından sevilme ihtimalleri artar (Dökmen, 2003, s. 146-147). Bu nedenle empatik davranabilen bir öğretmen, öğrencileri tarafından daha çok sevilecektir ve öğrenciler kendilerini öğretmenlerine daha çok açacaklardır. Böyle bir ortamda öğretmenlik yapmak öğretmenler için de istenen bir durumdur.

Borke'a göre empati, sosyal uyuma katkısı olan temel insan özelliklerinden biridir. Bu yüzden empatinin sadece terapi ve danışma ortamlarına özgü bir iletişim becerisi değil, günlük yaşamın hemen her alanında kullanılması söz konusudur. Özellikle insanlarla yoğun iletişimde bulunmayı gerektiren mesleklerde çalışanların, öğretmenlerin ve yöneticilerin empati kurmalarını gerektiren pek çok ortam vardır. Bu dikkate alındığında Waxman'ın bir araştırmasına göre öğretmenin empati kurması öğrencilerin motivasyonunu arttırmaktadır. Mehabian ve Epstein tarafından yapılan araştırmalardan anlaşıldığına göre kişilere verilecek empati eğitimi onların günlük yaşantılarındaki iletişim ortamını olumlu yönde etkileyebilmektedir. McGee ve Wilson'a göre empati eğitimi verilen çocukların okulda daha az saldırganlık

gösterdikleri görülmüştür (Akt. İlbyay, 2000, s.34). Buradan da anlaşıldığı gibi empatik davranan bir öğretmenin işi kolaylaşabilecektir.

Her birey kendine özgü bir yapıyla doğar ve farklı çevrelerde farklı yaşantılar geçirerek gelişir ve böylece bireylerin her birinin zihinsel ve duygusal yaşamı birbirlerinden farklı halde okula başlarlar. Bu, her öğrencinin biricikliğini emsalsizliğini ve kendine özgü olduğunu gösterir. Bu emsalsizlik ve kendine özgünlük gerçeği içinde, öğrenci çevresindeki ve okuldaki tüm olaylara ve tüm varlıklara kendince bir anlam verir. Öğrenci, kendine özgü ve öznel gerçeğin içinde, kendi dış dünyasını algılar ve davranışlarını bu öznel gerçeğin sınırları içinde yapılaştırır. Bu gerçekleri bilerek empatik bir iletişime girebilen öğretmen hem mesleğini yapmanın verdiği mutluluğu hem de öğrencisini doğru anlamamanın verdiği huzuru içinde hissedecektir.

Genelde başkalarıyla olan ilişkilerinde bireyler, davranışları kendi ihtiyaçlarına ya da öznel gerçeklerine göre yorumlama yanılısı içine düşebilmektedirler. İnsan davranışlarına karşımızdakinin kendi öznel gerçekleri, ihtiyaçları açısından bakabilme insan ilişkilerini düzenleyici en önemli etkenlerden biridir. Bunu sağlamanın yolu empatik davranabilmektir (Kuzgun ve diğ., 2000, s.48).

Bireyin empati kurabilmesi için Ana-Baba, Yetişkin ve Çocuk Benlik durumlarını (kişisel rollerini), yetişkinin denetiminde dengeli bir şekilde kullanabilmesi gerekir. Başka bir deyişle empatik bir davranışta bir insanın üç benlik durumunun belirli oranlarda payı vardır. Ana-Baba, Yetişkin ve Çocuk Benlik durumlarına yeterli düzeyde sahip olmayanlar ya da üçüne de sahip oldukları halde bunları yetişkinin denetiminde dengeli şekilde kullanamayanlar, karşısındaki kişilerle empati kurmayı beceremezler. Ana-Baba, Yetişkin ve Çocuk Benlik durumlarının empati kurmaya katkıları şöyle ifade edilmiştir (Dökmen, 2003, s.156-160; 60-69).

Yetişkin benlik durumu ve empati: Empati kurabilmek için benmerkezcilikten uzaklaşıp karşıdaki kişinin rolünü almak gerekmektedir. Karşıdaki kişiyi anlayabilmek için özellikle rol alabilme özelliğine sahip olunması gerekir. Bu yetişkin rolüdür. Bu rol sayesinde fiziksel gerçeği bularak akılcı davranmamız ve böylece benmerkezcilikten uzaklaşmamız mümkün olur. Piaget'e göre fiziksel ve sosyal çevreleriyle kendileri arasında ayırım yapamayan çocuklar benmerkezcidir. Algısal ve bilişsel rol almada nesnelere ve karşımızdaki insanlara ait fiziksel gerçeklerin kavranması esastır. Bu yüzden algısal ve bilişsel rol almanın gerçekleşebilmesi için bireyin yetişkin benlik

durumuna sahip olması ön şart sayılmaktadır.

Çocuk benlik durumu ve empati: Empati kurabilmek için yetişkin benlik durumu gereklidir. Ama yeterli değildir, çocuk benlik durumuna da sahip olmak gerekir. Çocuk benlik durumu merak, spontanlık, yaratıcılık gibi bazı doğal çocuk eğilimlerini kapsar. Empati kurabilmek için zaten merak ve yaratıcılığa ihtiyaç vardır. İnsan karşındaki kişinin iç dünyasına ilgi duyuyorsa, merak ediyorsa ancak bu takdirde o insanın rolüne girerek empati kurmaya çalışacaktır. Çocuk benlik durumunun diğer özelliği de yaratıcılıktır. Empati bir yaratıcılık sürecidir. Bu yüzden de güzel sanatlarla uğraşan yaratıcı kişilerin empatik becerileri, uğraşmayan kişilere göre daha yüksektir.

Ana-Baba benlik durumu ve empati: Bir insanın çevresindekilere empatik ilgi duyabilmesi ve onlara empatik tepki verebilmesi için ana-baba benlik durumuna sahip olması gereklidir. Özellikle koruyucu ana-baba benliğine sahip kişilerin empatik tepki vermeleri ve empatik uyarıların etkisiyle sıkıntıda olanlara yardım etme ihtimalleri artacaktır.

Benmerkezcilik ve empati birbirleriyle asla bir araya gelemezler. Bireylerin benmerkezcilikleri bir başkasının rolüne girmeyi ve olaylara onun bakış açısıyla bakmayı, onun duygularıyla hissedebilmeyi, düşünebilmeyi; yani empatik anlayışta bulunabilmeyi engeller. Bireylerin bilişsel, görsel ve duygusal benmerkezcilik şekilleri vardır. Bu benmerkezcilik türlerine sahip olan bireyler nesnelere ve başka insanlara ilişkin gerçekleri fark etmede, diğer insanların rolüne girmede güçlük çekerler. Böyle olunca da diğer insanların bakış açılarını, neler düşündüklerini ve hissettiklerini yeterince anlayamazlar (Dökmen, 2003, s. 141-143).

2.8 Empatik Tepki Basamakları

Empatik tepkiler tamamen başarılı ya da tamamen başarısız olarak değerlendirilemez. Birey farklı ortamlarda ve zamanlarda farklı düzeylerde empatik tepkiler ortaya koyabilmektedir. Bu fikirden hareket eden bazı araştırmacılar empatik tepkileri etkiliden etkisize doğru sıralamışlardır. Empatik tepkilerin bu şekilde ardışık basamaklar şeklinde sıralanması kuşkusuz çeşitli yararlar sağlamaktadır. Dökmen (1988, s.159), empatik tepkilerin ardışık basamaklar olarak tanımlanmasının, empatik tepkinin değerlendirilmesi ve empati eğitimi verilmesi ile verilen eğitimin değerlendirilmesi açısından yararlı olduğunu belirtmektedir.

Dökmen (1988), "Aşamalı Empati Sınıflaması"nı geliştirmiştir. Geliştirilen bu şema Şekil 1 'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Aşamalı Empati Sınıflamasındaki Temel Empati Basamakları

(Dökmen, 1988, s.170)

			BİZ BASAMAĞI	Duygu	bizim duygularımız
				Düşünce	bizim düşüncelerimiz
		SEN BASAMAĞI		Duygu	senin duyguların
				Düşünce	senin düşüncelerin
	BEN BASAMAĞI		Duygu	senin problemine ilişkin benim duygularım	
			Düşünce	senin problemine ilişkin benim düşüncelerim	
ONLAR BASAMAĞI			Duygu	senin problemine ilişkin başkalarının duyguları	
			Düşünce	senin problemine ilişkin başkalarının düşünceleri	

Şekil 1 'de görülen empatik tepki basamaklarından onlar, sen, ben basamakları kendi içlerinde 10 alt basamağa ayrılarak Aşamalı Empati Sınıflaması tamamlanmıştır. Bu basamaklar; senin problemin karşısında başkaları ne düşünür, ne hisseder, eleştiri, akıl verme, teşhis koyma, bende de var, benim duygularım, anlatılan soruna eğilme, sorun sahibini destekleme, anlatılanı tekrarlama, derin duyguları anlama şeklindedir.

Birinci basamak "onlar basamağının" tamamını kapsar. İkinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci basamaklar "ben basamağının" düşünce, altıncı basamak ise duygu düzeyini ifade eder. Yedinci ve sekizinci basamaklar "sen basamağının" düşünce düzeyini, dokuzuncu ve onuncu basamaklar ise duygu düzeyini ifade eder (Dökmen, 1990, s.44).

Dökmen'in (1988) geliştirdiği empatik tepki basamakları, onlar, ben, sen ve biz olmak üzere dört basamaktan oluşmaktadır. Her basamak da kendi içerisinde "düşünce ve duygu" olmak üzere iki alt basamağı içermektedir. Bu basamaklar aşağıdaki gibi açıklanabilir.

Birinci basamak onlar basamağıdır. Empatik tepki veren kişi, kendisine anlatılan bir psikolojik sorun karşısında, sorunla ilgili kişiyle ilgilenmediği gibi, soruna ilişkin

kendi duygu ve düşüncelerinden söz etmez; sadece, öyle bir geribildirim verir ki, bu soruna ilişkin toplumun, yani ortamda bulunmayan üçüncü şahısların görüşlerini ve değer yargılarını dile getirmektedir.

İkincisi ben basamağıdır ve empatik tepki veren kişi, benmerkezci davranmaktadır; kişi kendine iletilen sorunla ilgilenmek yerine, sorunla ilgili duygu ve düşüncelerini aktarır. Örneğin "durumuna üzüldüm" veya "aynı sorun bende de var" gibi ifadeler kullanır. Empati kuran kişi, bu tavrıyla çoğu kez sorunun odak noktasını değiştirmiş olur.

Üçüncüsü sen basamağıdır ve empatik tepki veren kişi kendisine ve topluma ilişkin bakış açısından ayrılarak, kendisini karşıdaki kişinin yerine koyabilir, onun sorunu üzerinde yoğunlaşır. Karşıdakine yönelttiği geri bildirim o kişinin duygu ve düşünceleri ile ilgilidir.

Dördüncü basamak biz basamağıdır. Bu basamağa ulaşmış kişiler belli olaylar karşısında birbirlerinin düşünce ve duyguları hakkında tahminler yapabilirler (Dökmen, 1990, s.43).

2.9 Empatinin Ölçülmesi

İlgili literatüre bakıldığında, çeşitli empati tanımlarından yola çıkılarak belirlenmiş çok sayıda empati ölçeği geliştirildiği görülmektedir. Buna göre Dökmen (1988), empati ölçeklerini dört ana başlıkta ele almaktadır. Bunlar:

Kişilerarası Algıyı Ölçen Empati Ölçekleri: Bu grupta Rogers'tan önceki empati anlayışı egemendir. Empatinin, bireylerin birbirlerinin kişilik özelliklerini tahmin etme yeteneği olarak tanımlandığı dönemlerde, empatinin ölçülmesi demek bireylerin birbirlerini nasıl algıladıklarının ölçülmesi olarak düşünülmekteydi.

Empati Kurma Becerisini Kişiliğin Bir Boyutu Olarak Ele Alan Ölçekler: Bu gruptaki ölçekler, günlük yaşamda empati kurma eğilimi yüksek, yani empatik duyarlılığı olan kişilerin kişilik özellikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Daha çok duygusal empatiyi ölçen bu ölçekler, bir anlamda kişilik ölçeği özelliği taşımaktadır.

Bir Başkasının Rolünü Alma, Onu Doğru Anlama Becerisini Ölçen Ölçekler: Bu ölçeklerde bilişsel nitelikli ölçümler söz konusudur. Bu ölçümlerden amaçlanan, bireyin kendisine söylenen sözleri ne ölçüde doğru anladığını ortaya çıkarmaktır. Bir birey, karşısındaki bir başkasına, onun göremediği bir şekli betimler; o birey de bu

şeklin ne olduğunu anlamaya ya da kendisine söylenenleri aynen tekrarlamaya çalışır (Dökmen, 2003, s.143-144).

Belli Uyarıcılar Karşısındaki Empatik Tepkilerin Ölçüldüğü Ölçekler: Bu gruba giren ölçekler dört alt gruba ayrılabilir. Şöyle ki:

1. Bir terapist, bir danışanla empati kurmaya çalışmışsa, danışandan ya da bu etkileşimi gözlemiş olan bir gözlemciden, terapistin ne ölçüde başarılı empati kurduğunu bir ölçek üzerinde belirtmesi istenir.

2. Duygusal yüz ifadelerini teşhis etme becerisi, genel empatik becerinin bir bölümü kabul edilerek empatik becerisi ölçülecek kişilere çeşitli duygusal yüz ifadeleri taşıyan fotoğraflarla, slâytlar gösterilir ve onlardan, bu ifadelerin ne olduğunu teşhis etmeleri istenir.

3. Deneklere çeşitli duyguların sergilendiği kişilerarası ilişkiler filmde ya da videoda gösterilerek izledikleri kişilerle empati kurmaları, onların taşıdıkları duygular hakkında tahminde bulunmaları istenir.

4. Empatik becerisi ölçülecek deneklere küçük olaylar anlatılarak bu olaylardaki kişilerin hangi duyguları sergiledikleri sorulur (Dökmen, 1988).

Bazı araçlarda ise deneklerden kendilerine verilen empatik tepkilerden en iyisini seçmeleri istenir (Akt. Sargın, 1993, s.29). Empatik becerileri ölçülecek bireylere, küçük olaylar ve verilebilecek empatik tepkiler sunulur, bireylerin seçim yapmalarının istendiği empati ölçeklerine Dökmen'in (1988) Empatik Beceri Ölçeği-B Formu (EBÖ-B) örnek verilebilir.

Davis'in (1983) IRI (International Reactivity Index) adlı ölçeği de empatiyi bir kişilik boyutu olarak ele almasına karşılık diğerlerinden farklı olarak çok boyutlu empati yaklaşımı temelinde geliştirilmiştir. Davis empatiyi tek boyutlu bir yapı olmaktan çok, birbiri ile ilişkili ve birbirinden açıkça ayrılan öğelerden oluşan çok boyutlu bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Bu düşünceden hareketle geliştirdiği IRI, perspektif alma (perspective taking), fantazi (fantasy), empatik ilgi (empathic concern) ve kişisel keder (personal distress) olmak üzere 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Perspektif Alma (PT) alt ölçeğinde başkalarının bakış açılarını spontan olarak anlayabilme becerisi ölçülmektedir. Fantazi (FS) alt ölçeğinde ise bireylerin kendilerini hayali olarak filmlerdeki, kitaplardaki ve oyunlardaki kahramanların yerine koyma becerisi ölçülmektedir. Empatik İlgi (EC) alt ölçeğinde ise zor durumda olan insanlara karşı

duyulan ilgi ve sempati duyguları ölçülmektedir. Kişisel keder (PD) alt ölçeğinde ise kişilerarası ilişkilerde bireyin kendine odaklanan kişisel kaygı ve huzursuzluk duyguları ölçülmektedir (Akt. Öner, 2001, s.35).

Empati ölçümü, bu ölçeklerin dışında fizyolojik tepkilerin değerlendirilmesi ile de yapılabilmektedir. Fizyolojik tepkilerin değerlendirilmesinde, deneklerin belli uyarıcılar karşısındaki sözel veya davranışsal nitelikteki empatik tepkileri değil, fizyolojik birtakım göstergeleri ölçülür (Altekin, 1995, s.23; Aka-Karakaya, 2001, s.13; Dökmen, 1988).

Empatiyi ölçmek için pek çok ölçek geliştirilmiştir, ancak her birinin önemli dezavantajları vardır (Lawrence, Baker, Baron-Cohen, David, 2004, s.912). Bu nedenle farklı empati ölçekleri arasındaki korelasyon düşüktür. Çünkü her ölçek empatik becerinin farklı bileşenini ölçmektedir. Türkiye’de Dökmen’in geliştirdiği üç empati ölçme aracı, empatinin farklı bileşenlerini ölçmektedir. Bunlardan Rol Alma Testi (RAT) ve Empatik Beceri Ölçeği (EBÖ), empatinin daha çok bilişsel bileşenini ve Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) de empatinin duygusal bileşenini ölçmektedir (Altekin, 1995, s.23).

2.10 Empati İle İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Dökmen (1987), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi öğrencilerinden oluşan deney ve kontrol gruplarıyla yaptığı deneysel araştırmasında, psikodramanın empatik beceriye ve empatik eğilime etkisini incelemiştir. On dört haftalık psikodrama uygulamasından sonra deney grubundaki deneklerin Empatik Beceri Ölçeği-B Formu’ndan aldıkları puanlar artmış, kontrol grubunda ise artma olmamıştır. Elde edilen farklılıkların kaynağına bakıldığında deney grubuna ait ilk ve son ölçümler arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Empatik Eğilim Ölçeği’nin deney ve kontrol grubuna uygulamasından sonra, ilk ve son ölçümler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Araştırma bulgularına bakılarak psikodrama uygulamasının deneklerin empati kurma becerileri üzerinde etkili olduğu, bu beceriyi geliştirdiği, empati kurma eğilimleri üzerinde ise etkili olmadığı söylenebilir (Akt. Alver, 2003, s.32).

Dökmen (1987b), yüz ifadeleri konusunda verilen eğitimin, duygusal yüz ifadelerini teşhis becerisi ve iletişim çatışmalarına girme eğilimine etkisini Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitiminde Psikolojik Hizmetler Bölümü III. ve

IV. sınıf öğrencilerinden oluşan bir grup üzerinde yaptığı bir deneysel araştırma ile incelemiştir. Yüz ifadeleri eğitimi alanların eğitim programına katılmadan önceki durumlarına ve eğitim almayan gruba göre duygusal yüz ifadelerini teşhis becerilerinin arttığı sonucunu bulmuştur. Aynı şekilde verilen eğitimin iletişim çatışmalarına girme eğilimini azalttığını belirtmiştir (Dökmen, 1987b).

Akkoyun (1987) tarafından Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinde ve Öğretmenlik Sertifikası Program'ında öğrenim gören üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, ahlaki yargı ve empatik eğilim arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Akkoyun, 1987).

Dökmen (1988), psikodrama ile bireylerde empatik beceriyi geliştirmeyi amaçlayarak I. sınıfta okuyan danışma öğrencileri ile 8 ay psikodrama uygulaması yapmıştır. Grubun empatik becerisinin arttığını ve empati kurma eğiliminde artış olmadığını bulmuştur. Bu sonuç, psikodramanın empati kurma becerisini geliştirdiğini doğrulamıştır.

Pişkin (1989) empati, kaygı ve çatışma eğilimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuçta, empatik eğilim ile sürekli kaygı arasında ve yine, empatik eğilim ile çatışma eğilimi arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca sürekli kaygı ile çatışma eğilimi arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Yıldırım (1990) tarafından psikolojik danışma ve rehberlik programı ile psikoloji programı öğrencilerinin empati becerisini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, öğrencilerin empatik eğilimleri açısından programlar arasında fark olmadığı, psikolojik danışma ve rehberlik programındaki öğrencilerin psikoloji programındaki öğrencilere göre empatik iletişim becerilerinin daha yüksek olduğu, ayrıca her iki programda da IV. sınıf öğrencilerinin, I. sınıf öğrencilerine göre daha empatik oldukları sonucu elde edilmiştir (Akt. Dilekmen, 1999, s.44).

Aynı cinsiyetli yetişkin ikizlerde psikolojik farklılaşma ve empati arasındaki ilişkiyi inceleyen Cömert (1990), araştırma sonucunda, kadınların duyuşsal empatilerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu bulmuştur (Akt. Alver, 2003, s.33).

Akçalı (1991) çalışmasında Boğaziçi Üniversitesi ve Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı I. ve IV. sınıf öğrencilerinin empatik beceri düzeylerini ölçmüş ve IV. sınıfların empati düzeylerinin I. sınıflara oranla daha yüksek olduğunu bulmuştur. Böylece psikolojik danışma

eğitiminin empatiyi olumlu yönde etkilediği sonucu çıkarılmıştır. Ancak sürekli ve durumluk kaygı ile empatik beceri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Akt. Dilekmen, 1999, s.44).

Tanrıdağ (1992) tarafından yapılan araştırmada sağlık kurumlarının psikolojik yardım hizmetlerinde çalışan danışma psikologlarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin diğer meslek gruplarına oranla daha yüksek olduğu, psikolojik yardım hizmetlerinde çalışan diğer meslek gruplarındaki personelin empatik eğilim düzeylerinin cinsiyete ve mesleki kıdeme göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Öğrenim düzeylerine göre lisansüstü programlara katılan psikologların empatik eğilim düzeylerinin lisans programlarından mezun olanlara kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Mesleki kıdeme göre empatik beceri düzeyleri incelendiğinde, danışma psikologları dışında diğer meslek gruplarının kendi içinde mesleki kıdemi daha az olanların lehinde anlamlı farklılık elde edilmiştir. Öğrenim düzeyleri açısından lisansüstü programlara katılan danışma psikologlarının ve psikologların empatik beceri düzeylerinin lisans programlarından mezun olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tanrıdağ, 1992).

Yaşar (1993) yaptığı araştırmada, hemşirelik öğrencileri ile hemşireleri karşılaştırmış, empatik eğilim açısından aralarında anlamlı fark bulunamamıştır. Fakat empatik beceri puan ortalamaları açısından iki grup arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Sargın (1993), rehber öğretmenlerin empatik beceri ve eğilim düzeylerinin yükseltilmesine yönelik sunduğu bir model araştırmasında, empati eğitimin empatik beceriyi artırdığını ancak empatik eğilimde değişiklik oluşturmadığını bulmuştur.

Şimşek (1995) öğretmen ve öğrencilerin empatik tepkilerini karşılaştırmıştır. Sonuçta, öğrencilerin empatik beceri düzeylerinin öğretmenlerden yüksek olduğu, öğrencilerin verdiği empatik tepkilerle karşıdan bekledikleri empatik tepkiler arasında fark olmadığı, öğrencilerin öğretmenlerden bekledikleri empatik tepkileri alamadıkları bulunmuştur.

Altekin (1995) Tiyatro ve İç Mimarlık Bölümü I. ve IV. sınıf öğrencilerinin empatik beceri düzeylerini karşılaştırdığı araştırmada; Tiyatro Bölümü öğrencileri arasında anlamlı farklılaşma bulamazken, İç Mimarlık Bölümü I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı düzeyde farklılık saptamıştır.

Aydın (1996) çeşitli mesleklerde çalışan bireyleri empatik beceri düzeyleri ve kişilerarası ilişki tarzları açısından karşılaştırmıştır. İnsanlarla yoğun ilişkilerde bulunmayı gerektiren mesleklerde çalışan kişilerle, teknik işlerle uğraşan kişiler empatik becerileri ve kişilerarası ilişki tarzları açısından karşılaştırılmıştır. Bu bireylerin empatik becerileri; yaş, cinsiyet, eğitim ve mesleki kıdem gibi değişkenler açısından incelenmiş ve kişilerarası ilişki biçimlerinde yaşa, cinsiyete, eğitim düzeyine ve mesleki kıdeme bağlı farklılaşmaların olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma sonucunda doktor, öğretmen ve polislerden oluşan birinci grubun, teknisyen ve mühendislerden oluşan ikinci gruba göre daha empatik oldukları ve daha olumlu ilişki tarzları kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca cinsiyet açısından kadınların empatik becerilerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Empati ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış, ancak mesleki kıdem arttıkça empati düzeyinde düşme olduğu ortaya çıkmıştır. Kişilerarası ilişki tarzları ile yaş, cinsiyet, eğitim ve mesleki kıdem arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ataşalar (1996) Hacettepe Üniversitesi, Mühendislik, Eğitim ve Güzel Sanatlar Fakülteleri'nin I. ve IV. sınıflarında bulunan 289 öğrenci üzerinde araştırma yapmıştır. Araştırmada bağımlı değişken olan kendini açma düzeyi "Kendini Açma Envanteri" ile, bağımsız değişken olan empatik eğilim düzeyi ise "Empatik Eğilim Ölçeği" ile ölçülmüştür. Araştırma sonucunda, cinsiyetleri ve empatik eğilim düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin toplam konulara ve bireylere göre açılma düzeyleri arasında ortak etki açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yüksek empatik eğilim düzeyine sahip olan üniversite öğrencilerinin, empatik eğilimleri düşük olanlara göre kendilerini daha fazla açtıkları bulunmuştur (Akt. Alver, 2003, s.36).

Bozkurt (1997) araştırmasında, Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi ve Edebiyat Fakültesi'nin farklı bölümlerinde öğrenim gören 812 kişilik bir öğrenci grubu ile çalışmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan empatik eğilim düzeyi "Empatik Eğilim Ölçeği" ile, araştırmanın bağımsız değişkeni olan uyum düzeyi ise "Hacettepe Kişilik Envanteri" ile ölçülmüştür. Deneklerin cinsiyetleri ve hangi fakültede öğrenim gördükleri ile ilgili bilgi "Kişisel Bilgi Formu" kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri, erkek öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinden daha yüksek bulunmuştur. Edebiyat Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan kız öğrencilerin empatik becerileri, aynı fakültede öğrenim gören erkek öğrencilerin

empatik beceri düzeylerinden anlamlı bir biçimde yüksek bulunmuştur. Fen Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında, empatik beceri düzeyi açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Empatik becerileri açısından uyum düzeyi yüksek grup ile uyum düzeyi düşük grup karşılaştırıldığında ise uyum düzeyi yüksek grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Alver (1998), bireylerin uyum düzeyleri ile empatik becerileri arasındaki ilişkiyi cinsiyet ve öğrenim alanı (fen-edebiyat) değişkenleri ile birlikte incelemiştir. Araştırmanın örneklemi, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan III. sınıf öğrencilerinden, 100 kız ve 100 erkek olmak üzere toplam 200 öğrenciden oluşmuştur. Bireylerin uyum düzeyi "Hacettepe Kişilik Envanteri" ile, empatik beceri düzeyi ise "Empatik Beceri Ölçeği-B Formu (EBO-B)" ile ölçülmüştür. Araştırma sonucunda, uyum düzeyi ile empatik beceri arasında önemli bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca, cinsiyet ve öğrenim alanlarının empatik beceri ve genel uyum düzeyinde bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır.

Dilekmen (1999) yaptığı çalışmada, grupla psikolojik danışmanın öğretmen adaylarının empatik becerilerine ve demokratik tutumlarına etkisini incelemiştir. 20'şer kişilik deney ve kontrol grubundan elde ettiği ilk ve son test verilerine göre, grupla psikolojik danışmanın empatik beceri ve demokratik tutum üzerinde olumlu yönde gelişme sağladığı bulunmuştur.

İlbay (2000) üniversite öğrencilerinden seçtiği bir örneklem üzerinde yaptığı çalışmada, empatik beceri düzeyi ile ilişkili özerklik düzeyi arasında anlamlı ilişki bulmuştur.

Açıkalın (2000) çalışmada, ilköğretim okulu müdürlerinin yaş, eğitim düzeyleri ve hizmet yıllarına göre empatik beceri puanları arasında önemli bir farklılık olmadığını bulmuştur. Ayrıca, okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik özellikleri ile empatik beceri puanları arasında da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Akt. Alver, 2003, s.37).

Öner (2001) yaptığı çalışmada, farklı cinsiyet algılarına sahip bireylerin empatik beceri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ayrıca cinsiyet farklılıklarına göre empatik beceri puanlarının önemli düzeyde farklılaşmadığını bulmuştur.

Sevimligül (2002) hemşirelerin empatik eğilim ve empatik becerilerini çeşitli değişkenler açısından araştırmıştır. Empatik eğilim ve empatik beceri düzeyi ile yaş, medeni durum, çocuk sahibi olup olmama, aile yapısı, çalışma yılı, çalışılan servisteki çalışma süresi ve görev durumu, çalışma saatleri arasındaki fark istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur. Hemşirelerin mesleki eğitim düzeyleri yükseldikçe empatik eğilim ve empatik becerileri düzeylerinin yükseldiği saptanmıştır.

Alver (2003) “Çeşitli Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışanların Empatik Becerileri, Karar Stratejileri ve Psikolojik Belirtileri Arasındaki İlişkiler” adlı araştırmasında; empatik beceri ile kararsızlık ve psikolojik belirtiler arasında olumsuz, diğer karar stratejileri ile olumlu yönde fakat önemli düzeyde olmayan ilişkiler olduğu; cinsiyet ve rahatsızlık ciddiyeti global indeksinin 0-1.00 arası veya 1.01 ve üzeri olmasına göre empatik beceri puanlarının farklılaşmadığı; yaş ilerledikçe empatik beceri puanının azaldığı; bekarların empatik beceri puanlarının evli ve boşanmışlardan daha yüksek olduğu ve eğitim, sosyal hizmetler ve sağlıkla ilgili kurum ve çalışanların empatik beceri puanlarının diğer kurum ve çalışanlardan daha yüksek olduğu bulgulanmıştır.

2.11 Empati İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Franki (1962) araştırmasında üzüntülü veya üzüntülü olmayan annelerin okulöncesi çocuklarının davranışları ve annelerin üzüntüsünü taklit etme tepkilerini incelemiştir. Bu çalışmada, okulöncesi çocukların empati ifadeleri ile annenin üzüntüsü ve mevcut duygusal durumu ilişkilendirilerek tayin edilmeye çalışılmıştır. Anne ile çocuk etkileşimi, özgür oynama, kahvaltı yapma, problem çözme ve üzüntü uyaran durumlar da incelenmiştir. Üzüntülü annelerin çocukları ile üzüntülü olmayan annelerin çocukları arasında empati açısından fark görülmemiştir. Bununla birlikte, testin yapıldığı gün annelerin ruhsal durumu, çocukların tepkileri ile ilişkili bulunmuştur (Akt. Alver, 2003, s.38).

Payne ve Gralinski (1968) gözlemci danışmanların iletişim tarzı ve empatinin etkileri konusundaki araştırmasında, deneklere empati ile ilgili bantlar dinletmiş ve konferanslar vermiştir. Sonuçta, danışmanın danışana empatik ilgi göstermesinin yeterli olmadığı, kullanılan diğer teknikler yönünden de gelişmiş olması gerektiği sonucuna varmışlardır (Akt. Dilekmen, 1999, s.48).

Hoffman (1977) araştırmasında, empatiyi "duygusal etkilenim", "diğerlerinin duygularını ayırt edebilme" ve "bilişsel perspektif alabilme" gibi üç boyutta ele almıştır. Araştırma sonucunda, kadınların erkeklere göre kendilerini karşıdaki kişinin yerine koymakta daha başarılı oldukları ortaya konmuştur (Akt. Alver, 2003, s.39).

Bryant (1982) çocuklar ve yetişkinler için empati ölçeği geliştirdiği çalışmasında birinci sınıf, dördüncü sınıf ve yedinci sınıf öğrencilerinden oluşan bir örneklem grubu ile çalışmıştır. Çalışması sonucunda geliştirdiği empati ölçeği ile yaş ilerledikçe kızların aynı cinsten arkadaşlarına karşı empatik tepkilerinde artış olduğunu, erkeklerinkinde ise düşüş olduğunu ortaya koymuştur. Erkek çocuklarının yaş ilerledikçe homoseksüel olarak algılanmaktan korkmaları nedeniyle aynı cinsten arkadaşlarına yakın davranmadıklarını ve empatik tepkiler vermediklerini belirtmiştir.

Davis (1983) psikoloji I. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada empatiyi 4 alt boyuttan oluşan çok yönlü bir değişken olarak ele almıştır. Empati ve sosyal yeterlik, benlik, duygusallık ve başkalarına karşı duyarlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Başkalarına karşı duyarlık, benlik saygısı, duygusallık, kişilerarası ilişkilerde yeterlik gibi değişkenler ölçülmüştür. Sonuçta Perspektif Alma alt ölçeği kişilerarası düzeyde daha iyi ilişkiler kurma, yüksek benlik saygısı ve düşük düzeyde duygusallık ile olumlu ilişkili bulunmuştur.

Asbury (1984) ise çalışmasında öğretmene empatik davranış eğitimi vermenin etkilerini incelemiştir. Bulgulara göre bu eğitimi alan öğretmenlerin egosantrik (benmerkezci) düşüncelerinde anlamlı derecede değişiklik gözlenmiştir. Morgan (1984) yaptığı bir araştırmada, öğretmenlerin yüksek empatiye sahip olmalarının, duygusal bozukluk içinde olan öğrencilerin başarı düzeylerini nasıl etkilediğini incelemiştir. Sonuçta, empati düzeyi yüksek öğretmenlerin öğrenci başarısında daha etkili oldukları gözlenmiştir (Akt. Dilekmen, 1999, s.51).

Brems (1988) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, empatinin boyutları ve bunların değişik kişilerarası ölçütler üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Sonuçta empatinin duygusal ve bilişsel boyutları içinde barındıran bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Yine bu araştırmada empatinin kendini açma, sosyalleşme, sosyal duyarlık ve topluma uyum ile olumlu; saldırganlık, kaygı ve depresyon ile olumsuz olarak ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Sheinberg ve Penn (1991) geleneksel erkek rolü kalıp yargıları nedeniyle birçok erkeğin duygularını ifade etme, empati kurma gibi konularda sorunlar yaşadığını ve bu durumdan olumsuz yönde etkilendiğini belirtmektedir.

Athanases ve arkadaşları (1995) İngilizce öğretmenlerinin empati geliştirip geliştiremeyeceğini ve öğrencileriyle aralarında var olan fikir ayrılıklarını giderip gideremeyeceklerini araştırmışlardır. Sonuçta, İngilizce öğretmenlerinin empati geliştirebildiklerini bulmuşlardır. Bununla ilgili somut yollar sunmuşlar ve 34 maddelik edebi bibliyografya önermişlerdir (Akt. Dilekmen, 1999, s.54).

Klis ve Kossewska (1996) özel eğitimcilerde empati ve kişilik boyutlarının ilişkisini, yalnızlık ve tükenmişlik sendromu arasındaki ilişkiyi ve fenomeni ortaya çıkarmak amacıyla yaptıkları araştırmada, özel eğitimcilerle ilkökul ve ortaokul öğretmenlerini karşılaştırmışlardır. Denekler 25-56 yaş arası 25'i erkek ve 73'ü bayan 98 öğretmenden oluşmuştur. 30 öğretmen engelli çocuklarla çalışmış, 30'u ilkökulda ders vermiş ve 38'i ortaokulda çalışmıştır. Bulgulara göre, özel eğitimcilerle diğer öğretmenlerin empati düzeyleri arasında önemli bir fark olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, empatik bileşenlerin ve kişilik boyutlarının gelişimini ortaya koyan mekanizmaların hem fizyolojik hem de sosyal karakterli olabileceğini vurgulamışlardır. Aynı araştırmacılar empatinin, öğretmenleri yalnızlığa ve tükenmişlik sendromuna karşı koruyabileceğini belirtmişlerdir. Empatinin öğretmen eğitiminde mutlaka yer alması gerektiğini vurgulamışlardır (Akt. Dilekmen, 1999, s.54).

Empati, yakınlık, sıcaklık gibi kadınsı özelliklerin sağlıklı kişilerarası ilişkiler açısından önemli ölçütler olduğu ve bu nedenle de kişisel ve sosyal uyumun belirleyicilerinden olduğunu ortaya koyan çeşitli araştırmalar vardır (Wood, Whelan, Rhodes, 1989; Brody, 1997).

Garton ve Gringart (2005), Davis'in (1983) IRI (International Reactivity Index) adlı yetişkinler için kullanılan çok boyutlu empati ölçeğini, 8-9 yaş çocuklarına uygulanabilecek bir ölçek geliştirme çalışması yapmışlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2004–2005 öğretim yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda her sınıf seviyesinde 6 şube olmak üzere toplam 24 şubede öğrenim gören 1253 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, yukarıda belirtilen anabilim dalındaki her sınıf seviyesinden seçkisiz (random) örnekleme yöntemiyle belirlenmiş birer şube birinci öğretim ve birer şube ikinci öğretim olmak üzere toplam 8 şubedeki 271 öğrenciden oluşmaktadır.

3.2 Bilgi Toplama Araçları

Araştırmada sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puanlarını belirlemek için Empatik Beceri Ölçeği-B Formu (EBÖ-B) ve bireysel değişkenler hakkında bilgi edinmek için Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.2.1 Empatik Beceri Ölçeği-B Formu

Bu araştırmada Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Beceri Ölçeği-B Formu (EBÖ-B) kullanılmıştır. Bu ölçek Dökmen'in Aşamalı Empatik Sınıflaması'na dayanılarak geliştirilmiştir ve empatinin bilişsel bileşenine ağırlık veren bir ölçme aracıdır. Ölçek, günlük yaşamla ilgili kısa paragraflarla ifade edilmiş altı ayrı psikolojik sorundan ve bu sorunların her biri için verilebilecek 12 olası empatik tepkiden (yani toplam 72 tane empatik tepkiden) oluşmaktadır. Her bir problemin altındaki empatik tepki taşıyan 12 cümle Likert tipi ölçek görünümündedir. Her bir sorun için sunulan 12 tepkiden dördünü deneklerin seçmesi istenmektedir. Ölçekte toplam 6 tane "ilgisiz cümle" bulunmakta olup, bu cümlelerden en az 5 tanesini tespit edebilmiş deneklerin ölçekleri değerlendirmeye alınmaktadır. Dört ya da daha az sayıda ilgisiz cümle bulabilmiş deneklerin ölçekleri değerlendirme dışı tutulmuştur. Puanlamada, deneklerin her bir probleme ilişkin seçtikleri 4 cümleden yani toplam 24 cümleden, Likert tipi ölçek üzerinden aldıkları puanlar dikkate alınır. Bu puanların toplamı, o kişinin Empatik Beceri Ölçeği B-Formu'ndan aldığı puandır. Bu puanın yüksek olması, empatik

becerinin yüksek olduğunu, düşük olması da empatik becerinin düşük olduğunu göstermektedir.

3.2.1.1 Güvenirlilik: Empatik Beceri Ölçeği-B Formu (EBÖ-B), 80 kişilik bir gruba 3 hafta arayla iki defa uygulandığında bu iki uygulamadan elde edilen ölçümler arasında $r = 0.91$ düzeyinde bir ilişki belirlenmiştir. 16 kişi gerekli dikkat kontrol puanını elde edemediği için güvenirlilik katsayısı 64 denek üzerinden hesaplanmıştır.

3.2.1.2 Geçerlik: Empatik Beceri Ölçeği-B Formu (EBÖ-B), klinik psikolojide ve psikolojik danışmada en az master derecesine sahip ve psikoloji eğitimi almamış yüksek tahsilli 14'er kişilik iki gruba uygulanmıştır. Sonuçta, birinci grubun tüm üyeleri 7. ile 10. basamaklar arasında empatik tercihte buldukları; ikinci grubun empatik tercihlerinin 2. ve 8. basamaklar arasında bulunduğu görülmüştür. İki grubun empatik beceri puanları arasında anlamlı farklılık vardır ($t = 6.77$; $sd = 26$; $p < 0.001$) (Dökmen, 1988).

3.2.2 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada sınıf öğretmenliği öğrencilerinde incelenen empatik beceri ile ilgili olduğu düşünülen bireysel değişkenler hakkında bilgi edinmek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin; cinsiyeti, sınıf seviyesi, öğretim şekli, anne-babalarının öğrenim durumu, sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırası, algıladıkları anne-baba tutumları, sınıf öğretmenliğini kabul dereceleri, ailelerinin yıllık geliri, yaşadığı yerleşim yeri, kardeş sayısı, ailede kaçınıcı çocuk olduğuna yönelik toplam 13 sorudan oluşmaktadır.

3.3 Bilgilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan Empatik Beceri Ölçeği B-Formu (EBO-B) ve Kişisel Bilgi Formunun uygulanması 2004–2005 Öğretim yılı Kasım-Aralık ayları içerisinde yapılmıştır. Uygulanmadan önce örnekleme alınan sınıf öğretmenliği öğrencilerine araştırmada kullanılan Empatik Beceri Ölçeği B-Formu (EBO-B) ve Kişisel Bilgi Formu hakkında gerekli bilgiler verilmiş ve uygulama araştırmacı tarafından tek oturumda yapılmıştır. Öğrencilerin kendileri hakkında gerçek bilgileri vermeleri için araştırmanın amacı belirtilerek, öğrencilerin verdikleri bilgilerin gizli tutulacağı, bu nedenle formlara isimlerini yazmalarının gerekli olmadığı belirtilmiştir. Ancak Empatik

Beceri Ölçeği B-Formu'ndan aldıkları puanları öğrenmek isteyenlerin form üzerine numaralarını yazmaları istenmiştir.

3.4 Bilgilerin Sınıflandırılması ve İstatistiksel Analizi

Empatik Beceri Ölçeği B-Formu (EBO-B) yanıt kâğıtlarının puanlanması, ölçeğin kendi yanıt anahtarı ile araştırmacı tarafından elle yapılmıştır. Bu sonuçlar ve Kişisel Bilgi Formu'na yazılan bilgiler önce istatistiksel analizlere olanak sağlayacak şekilde kodlanmış, sonra SPSS (Statistical Package For Social Science) paket programı kullanılarak bilgisayarda çözümlenmeler yapılmıştır.

Veriler bağımsız gruplar için kullanılan t (Independent Samples t Test) testi ve tek yönlü varyans (One-Way ANOVA) analizi ile değerlendirilmiştir. Tüm istatistiksel analizler için anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

4.1 Sınıf Öğretmenliği Öğrencileri İle İlgili Bilgiler

Örnekleme oluşturan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin cinsiyetlerine göre dağılımları, Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

CİNSİYET	n	%
Kız	123	45,4
Erkek	148	54,6
Toplam	271	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin % 54,6’sını erkek, % 45,4’ünü kız öğrenciler oluşturmaktadır.

Örnekleme oluşturan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf seviyelerine ve öğretim şekillerine göre dağılımları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Seviyelerine ve Öğretim Şekillerine Göre Dağılımı

SINIFLAR	Birinci Öğretim		İkinci Öğretim		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Birinci Sınıf	25	9,2	33	12,2	58	21,4
İkinci Sınıf	28	10,3	24	8,9	52	19,2
Üçüncü Sınıf	39	14,4	25	9,2	64	23,6
Dördüncü Sınıf	54	20,0	43	15,8	97	35,8
Toplam	146	53,9	125	46,1	271	100,0

Tablo 2’ye bakıldığında, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin % 53,9’unu birinci öğretim öğrencileri, % 46,1’ini ikinci öğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf seviyeleri açısından en yüksek yüzdeden en düşük yüzdeye doğru sıralama; dördüncü sınıf öğrencileri (% 35,8), üçüncü sınıf öğrencileri (% 23,6), birinci sınıf öğrencileri (% 21,4), ikinci sınıf öğrencileri (% 19,2) şeklindedir.

Örnekleme oluşturan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin anne-babalarının öğrenim durumlarına göre dağılımları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Anne-Babalarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

ÖĞRENİM DURUMU	ANNE		BABA	
	n	%	n	%
Okur-yazar değil	63	23,2	11	4,1
İlkokul mezunu-okur-yazar	171	61,3	116	42,8
Ortaokul mezunu	13	4,8	35	12,9
Lise mezunu	17	6,3	60	22,1
Üniversite mezunu	7	2,6	49	18,1
Toplam	271	100,0	271	100,0

Tablo 3'te, annenin öğrenim durumuna göre en yüksek yüzde (% 61,3) ilkokul mezunu-okur-yazar olan annelerde, en düşük yüzde (% 2,6) üniversite mezunu olan annelerde görülmektedir. Babanın öğrenim durumuna göre en yüksek yüzde (% 42,8) ilkokul mezunu-okur-yazar olan babalarda, en düşük yüzde (% 4,1) okur-yazar olmayan babalarda görülmektedir.

Örnekleme oluşturan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırasına göre dağılımı Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalını Tercih Sırasına Göre Dağılımı

TERCİH SIRALARI	n	%
1. ve 5. tercih arası	108	39,9
6. ve 10. tercih arası	57	21,0
11. ve 15. tercih arası	54	19,9
16. ve daha üst tercihler arası	52	19,2
Toplam	271	100,0

Tablo 4'ten anlaşıldığı gibi, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sıraları dört gruba ayrılmıştır. Bu gruplamaya göre en yüksek yüzde (% 39,9) 1. ve 5. tercih arası tercihleri olan sınıf öğretmenliği öğrencilerine, en düşük yüzde (% 19,2) 16. ve daha üst tercihleri olan sınıf öğretmenliği öğrencilerine aittir.

Örnekleme oluşturan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre dağılımları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarına Göre Dağılımı

TUTUM	ANNE		BABA	
	n	%	n	%
Demokratik	93	34,3	129	47,6
Otoriter	14	5,2	60	22,1
Koruyucu	160	59,0	76	28,0
İlgisiz	4	1,5	6	2,2
Toplam	271	100,0	271	100,0

Tablo 5’te görüldüğü gibi, anne tutumlarına göre en yüksek yüzde (% 59,0) koruyucu annelerde, en düşük yüzde (% 1,5) ilgisiz annelerde görülmektedir. Baba tutumlarına göre en yüksek yüzde (% 47,6) demokratik babalarda, en düşük yüzde ise (% 2,2) ilgisiz babalarda göze çarpmaktadır.

Örnekleme oluşturan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliğini kabul derecelerine göre dağılımları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenliğini Kabul Derecelerine Göre Dağılımı

SINIF ÖĞRETMENLİĞİNİ KABUL DERECEŚİ	n	%
Hiç kabul etmiyorum	6	2,2
Az kabul ediyorum	6	2,2
Orta düzeyde kabul ediyorum	34	12,5
Kabul ediyorum	108	39,9
Çok kabul ediyorum	117	43,2
Toplam	271	100,0

Tablo 6’dan anlaşıldığı gibi, sınıf öğretmenliğini kabul derecelerine göre en yüksek yüzde (% 43,2) “çok kabul ediyorum”, en düşük yüzde (% 2,2) “hiç kabul etmiyorum” ve “az kabul ediyorum” yanıtını verenlerde görülmektedir.

Örnekleme oluşturan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailelerinin yıllık gelirine göre dağılımları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Ailelerinin Yıllık Gelirine Göre Dağılımı

YILLIK GELİR	n	%
1 milyardan az	10	3,7
1-2 milyar arası	11	4,1
2-3 milyar arası	28	10,3
3-4 milyar arası	30	11,1
4-5 milyar arası	38	14,0
5 milyar ve üstü	154	56,8
Toplam	271	100,0

Tablo 7’ye bakıldığında, ailenin yıllık gelirine göre en fazla yüzde (% 56,8) “5 milyar ve yukarısı”, en düşük yüzde (% 3,7) “1 milyardan az” yanıtını verenlere aittir.

Örnekleme oluşturan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin yaşadıkları yerleşim yerine göre dağılımları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Yaşadıkları Yerleşim Yerine Göre Dağılımı

YERLEŞİM YERİ	n	%
İl	131	48,3
İlçe	103	38,0
Köy	37	13,7
Toplam	271	100,0

Tablo 8 incelendiğinde, yerleşim yerine göre en yüksek yüzde (% 48,3) ilde oturanlarda, en düşük yüzde (% 13,7) köyde oturanlarda görülmektedir.

Örnekleme oluşturan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin kardeş sayısına göre dağılımları Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Kardeş Sayısına Göre Dağılımı

KARDEŞ SAYISI	n	%
1-3 kardeş	152	56,1
4-6 kardeş	98	36,2
7-9 kardeş	16	5,9
10 ve daha fazla	5	1,8
Toplam	271	100,0

Tablo 9'a bakıldığında, kardeş sayısına göre en yüksek yüzde (% 56,1) 1-3 kardeşi olanlara, en düşük yüzde (% 1,8) 10 ve daha fazla kardeşi olanlara aittir.

Örnekleme oluşturan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre dağılımları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Dağılımı

AİLENİN KAÇINCI ÇOCUĞU	n	%
Birinci	75	27,7
İkinci	74	27,3
Üçüncü	43	15,9
Dördüncü	36	13,3
Beş ve daha yukarı	43	15,9
Toplam	271	100,0

Tablo 10'da görüldüğü gibi, ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre en yüksek yüzde (% 27,7) ailede birinci çocuk olanlarda, en düşük yüzde (% 13,3) ailede dördüncü çocuk olanlarda görülmektedir.

4.2 Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Empatik Becerilerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin cinsiyetlerine göre empatik becerileri arasında fark olup olmadığını belirlemek için t testi uygulanmış olup sonuçlar Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Empatik**Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri**

CİNSİYET	n	\bar{X}	ss	t	p
Kız	123	140,70	17,19	0,174	0,862
Erkek	148	141,07	17,48		

sd: 269 p>0,05

Tablo 11 incelendiğinde, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin cinsiyetleri açısından empatik becerileri arasında 0,05 düzeyinde önemli bir farkın olmadığı görülmektedir (sd=269; t=0,174; p=0,862). Bu sonuç, **“sınıf öğretmenliği öğrencilerinin cinsiyetlerine göre empatik becerileri arasında fark vardır”** denencesini desteklememektedir.

Literatürde bu sonucu destekleyen araştırmalara rastlanmaktadır (McClelland, 1951; Olesker ve Balter, 1973; Tanrıdağ, 1992; Özalp, 1993; Alver, 1998; Dilekmen ve Gençdoğan, 2000; Öner, 2001; Alver, 2003). Ayrıca kızların empatik becerilerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu gösteren araştırmalar da vardır (Hoffman ve Levine, 1976; Hoffman, 1977; Ornum ve arkadaşları, 1981; Kallopuska, 1984; Willmington, 1987; Nocita, 1989; Preisser, 1990; Cömert, 1990; Yıldırım, 1991; Aydın, 1996; Aka-Karakaya, 2001). Eisenberg ve Lennon (1980) sözsüz empati boyutunda erkeklerin empatik becerisinin kızlardan daha yüksek olduğunu bulmuştur (Akt. Dökmen, 1987a).

Son yıllarda yapılan cinsiyet rolü araştırmalarında, kadın ve erkek özelliklerinin giderek örtüşmekte olduğu ve yüksek düzeyde kadınsı ve erkeksi özelliklere sahip olan androjen bireylerin sayısının (özellikle eğitimli kesimlerde) arttığı söylenebilir. (Öner, 2001, s.59). Sınıf öğretmenliği öğrencileri üniversite eğitiminin etkisiyle geleneksel cinsiyet rollerinin etkisinden sıyrılmış olabilirler. Bu nedenle, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre fark göstermemiş olabilir.

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre empatik becerilerine ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Seviyelerine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

SINIFLAR	n	\bar{X}	ss
Birinci Sınıf	58	143,09	16,48
İkinci Sınıf	52	140,08	17,18
Üçüncü Sınıf	64	143,23	17,68
Dördüncü Sınıf	97	138,49	17,54
Toplam	271	140,90	17,32

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre empatik becerilerine ilişkin farklar varyans analizi ile incelenmiş olup bulgular Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Seviyelerine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	1222,317	3	407,439	1,363	0,254
Gruplar İçi	79785,993	267	298,824		
Toplam Kareler	81008,310	270			

$p > 0,05$

Tablo 13 incelendiğinde, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf seviyeleri açısından empatik beceri puanlarına ilişkin varyans analizi sonucuna göre 0,05 düzeyinde önemli fark olmadığı görülmektedir ($F=1,363$; $p=0,254$). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, sınıf seviyesi değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Bu sonuç, "*sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre empatik becerileri arasında fark vardır*" denencesini desteklememektedir.

Altekin (1995) tarafından yapılan çalışmada Tiyatro Bölümü I. ve IV. sınıf öğrencilerinin empatik beceri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Ergül (1995) yaptığı çalışmada Sağlık Meslek Lisesi I. ve IV. sınıf öğrencilerinin empatik beceri puanları arasında sınıf seviyeleri yönünden anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu sonuçlar, çalışmada elde edilen bulgu ile benzer niteliktedir.

Yıldırım (1990) ve Akçalı (1991) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda IV. sınıf öğrencilerinin I. sınıf öğrencilerine göre daha empatik oldukları bulunmuştur.

Yine Altekin'in (1995) yaptığı araştırmada Mimarlık Bölümü I. ve IV. sınıf öğrencilerinin empatik beceri puanları arasında I. sınıfların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Aka-Karakaya (2001) tarafından yapılan "Akdeniz Üniversitesi'ndeki Hemşirelik Öğrencilerinin Empati Becerileri" adlı araştırmada hemşirelik bölümü IV. sınıf öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, I. sınıf öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlar, araştırmada elde edilen sonuçlar ile benzer nitelik taşımamaktadır.

Empatik beceri eğitim ile geliştirilebilmektedir. Bu nedenle, sınıf öğretmenliği öğrencilerine verilen eğitim programındaki derslerin, empatik beceriyi artırıp artırmadığını görebilmek için sınıf seviyelerine göre empatik beceri arasındaki farka bakılmıştır. Sonuçta, sınıf seviyelerinin yükselmesi öğrencilerin empatik becerilerini farklılaştırmadığını göstermektedir. Bu duruma, uygulanan eğitim programlarının etkisi olabilir. Ayrıca bu durum, derslerin içeriğinin empatik beceriyi artırıcı nitelikte olmayacak şekilde düzenlenmesinden kaynaklanabilir. Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören I., II., III. ve IV. sınıf öğrencilerinin empatik becerileri arasında önemli fark çıkmaması, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı Öğretim Programı'nda empatik beceri kazandıracak ders veya uygulamaların yetersiz olduğunu, ayrıca öğretim elemanlarının öğrencilere model olarak empatik beceri kazandırmada birtakım sorunlarla karşılaşmalarından kaynaklanabildiğini düşündürmektedir.

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretim şekline göre empatik becerileri arasında fark olup olmadığını saptamak için t testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 14: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretim Şekline Göre Empatik

Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri

ÖĞRETİM ŞEKLİ	n	\bar{X}	ss	t	p
Birinci Öğretim	146	140,85	18,58	0,052	0,968
İkinci Öğretim	125	140,96	15,80		

sd: 269 $p > 0,05$

Tablo 14'te görüldüğü gibi, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretim şekli açısından empatik becerileri arasında 0,05 düzeyinde önemli bir farkın olmadığı

görülmektedir (sd=269; t=0,052; p=0,968). Bu sonuç, öğretim şeklinin sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerini farklılaştırmadığını göstermektedir. Bu bulgu, “*sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretim şekline göre empatik becerileri arasında fark vardır*” denencesini desteklememektedir.

Yapılan literatür taramasında birinci öğretim ve ikinci öğretim öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları ile ilgili bulguya rastlanamamıştır.

Bu sonuç, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda birinci ve ikinci öğretimde öğrenim gören öğrencilerin aynı programı almış olmalarından ve aynı öğretim elemanlarından ders almış olmalarından kaynaklanmış olabilir.

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin annelerinin öğrenim durumlarına göre empatik becerilerine ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Annelerinin Öğrenim Durumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

ÖĞRENİM DURUMU (ANNE)	n	\bar{X}	ss
Okur-yazar değil	63	139,57	17,78
İlkokul mezunu-okur-yazar	171	141,69	17,51
Ortaokul mezunu	13	144,46	16,54
Lise mezunu	17	136,06	13,99
Üniversite mezunu	7	138,71	18,39
Toplam	271	140,90	17,32

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin annelerinin öğrenim durumlarına göre empatik becerilerine ilişkin farklar varyans analizi ile incelenmiş olup bulgular Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Annelerinin Öğrenim Durumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	814,708	4	203,677	0,676	0,609
Gruplar İçi	80193,602	266	301,480		
Toplam Kareler	81008,310	270			

$p > 0,05$

Tablo 16’da görüldüğü gibi, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin annelerinin öğrenim durumları açısından empatik becerilerine ilişkin varyans analizi sonucuna göre 0,05 düzeyinde önemli fark olmadığı görülmektedir ($F=0,676$; $p=0,609$). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, annelerinin öğrenim durumları değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Bu sonuç, **“sınıf öğretmenliği öğrencilerinin annelerinin öğrenim durumlarına göre empatik becerileri arasında fark vardır”** denencesini desteklememiştir.

Elde edilen bu sonuç, öğrenim gören annelerin çocuklarına empatik beceri kazandırmada avantajlı olmadıklarını göstermektedir.

Aka-Karakaya (2001) tarafından yapılan “Akdeniz Üniversitesi’ndeki Hemşirelik Öğrencilerinin Empati Becerileri” adlı çalışmada hemşirelik öğrencilerinin annelerinin eğitim durumlarına göre empatik beceri puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu sonuç, araştırma ile elde edilen bulguyu desteklemektedir.

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin babalarının öğrenim durumlarına göre empatik becerilerine ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Babalarının Öğrenim Durumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

ÖĞRENİM DURUMU (BABA)	n	\bar{X}	ss
Okur-yazar değil	11	143,00	18,97
İlkokul mezunu-okur-yazar	116	139,16	18,58
Ortaokul mezunu	35	142,57	15,09
Lise mezunu	60	140,37	17,45
Üniversite mezunu	49	144,00	15,13
Toplam	271	140,90	17,32

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin babalarının öğrenim durumlarına göre empatik becerilerine ilişkin farklar varyans analizi ile incelenmiş olup bulgular Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Babalarının Öğrenim Durumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	983,917	4	245,979	0,818	0,515
Gruplar İçi	80024,393	266	300,844		
Toplam Kareler	81008,310	270			

$p > 0,05$

Tablo 18’de görüldüğü gibi, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin babalarının öğrenim durumları açısından empatik becerilerine ilişkin varyans analizi sonucuna göre 0,05 düzeyinde önemli fark olmadığı görülmektedir ($F=0,818$; $p=0,515$). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, babalarının öğrenim durumları değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Böylece, **“sınıf öğretmenliği öğrencilerinin babalarının öğrenim durumlarına göre empatik becerileri arasında fark vardır”** denencesi desteklenmemiştir.

Bu sonuç, babaların öğrenim durumlarının çocuk yetiştirirken, çocuklarına empatik beceri kazandırmada farklılaşma sağlamadığını göstermiştir. Başka bir açıdan bakınca, öğrenim hayatının babaların empatik beceri kazanmalarında önemli bir avantaj sağlamadığını da düşündürmektedir.

Yıldırım ve arkadaşları (1997), araştırmalarında anne ve babanın eğitim durumlarının empatik beceri üzerinde etkili olmadığını bulmuştur.

Aka-Karakaya (2001) yaptığı araştırmada, hemşirelik öğrencilerinin babalarının eğitim durumlarına göre empatik beceri puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu araştırma bulguları, araştırma ile elde edilen sonucu desteklemektedir.

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırasına göre empatik becerilerine ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalını Tercih Sırasına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

TERCİH SIRALARI	n	\bar{X}	ss
1. ve 5. tercih arası	108	138,89	17,41
6. ve 10. tercih arası	57	143,37	18,82
11. ve 15. tercih arası	54	142,44	15,54
16. ve daha üst tercihler arası	52	140,77	17,17
Toplam	271	140,90	17,32

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırasına göre empatik becerilerine ilişkin farklar varyans analizi ile incelenmiş olup bulgular Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalını Tercih Sırasına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	913,816	3	304,605	1,015	0,386
Gruplar İçi	80094,494	267	299,979		
Toplam Kareler	81008,310	270			

$p > 0,05$

Tablo 20 incelendiğinde, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırası açısından empatik becerilerine ilişkin varyans analizi sonucuna göre 0,05 düzeyinde önemli fark olmadığı görülmektedir ($F=1,015$; $p=0,386$). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırası değişkeni açısından farklılaşmamıştır. Bu sonuç, **“sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırasına göre empatik becerileri arasında fark vardır”** denencesini desteklememektedir.

Yapılan literatür taramasında, öğrenim gördüğü anabilim dalını tercih sırasına göre empatik beceri arasındaki farkı inceleyen bir araştırmaya rastlanamamıştır.

Sınıf öğretmenliğinde öğrenim gören öğrencilerin, üniversite sınavında tercihlerini bu anabilim dalından yana kullanmalarının çeşitli sebepleri olabilir. Bunlardan biri, öğrencilerin tercihlerini yaparken ilk beş tercihlerini sınıf öğretmenliğinden yana kullanmalarında, Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) öğretmenlik bölümlerinden bazılarında burs vermesi olabilir. MEB'nin burs verdiği bölümlerden biri de sınıf öğretmenliği anabilim dalıdır (ÖSYM, 2001, s.53 ve 96; 2002, s.56 ve 102; 2003, s.60 ve 105; 2004, s.51 ve 101). Ayrıca, sınıf öğretmenliğinden mezun olanların diğer öğretmenlik bölümlerinden mezun olanlara göre daha fazla iş bulma olanaklarının olması sınıf öğretmenliği anabilim dallarını çekici hale getirmiş olabilir. Bu nedenlerden dolayı sınıf öğretmenliği öğrencileri, sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih etmiş olabilirler. Bu sonuçlar, sınıf öğretmenliğini tercih ederken empatik beceriden çok başka faktörlerin etkili olabileceğini düşündürmektedir.

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları anne tutumlarına göre empatik becerilerine ilişkin aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 21'de gösterilmiştir.

Tablo 21: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Tutumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

TUTUM (ANNE)	n	\bar{X}	ss
Demokratik	93	139,28	17,10
Otoriter	14	136,29	15,75
Koruyucu	160	142,62	17,34
İlgisiz	4	126,00	19,80
Toplam	271	140,90	17,32

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları anne tutumlarına göre empatik becerilerine ilişkin farklar varyans analizi ile incelenmiş olup bulgular Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Tutumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	1902,978	3	634,326	2,141	0,095
Gruplar İçi	79105,332	267	296,275		
Toplam Kareler	81008,310	270			

$p > 0,05$

Tablo 22’de görüldüğü gibi, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları anne tutumları açısından empatik becerilerine ilişkin varyans analizi sonucuna göre 0,05 düzeyinde önemli fark olmadığı görülmektedir ($F=2,141$; $p=0,095$). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, algıladıkları anne tutumları değişkenine göre farklılaşmamıştır. Bu bulgu, **“sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları anne tutumlarına göre empatik becerileri arasında fark vardır”** denencesini desteklememektedir.

Elde edilen bu bulgu, algılanan anne tutumlarına göre empatik becerilerde farklılaşma olmadığını göstermektedir.

İlgili araştırmalara bakıldığında, algılanan anne tutumuna göre empatik beceri arasındaki farkı inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları baba tutumlarına göre empatik becerilerine ilişkin aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 23’te sunulmuştur.

Tablo 23: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Algıladıkları Baba Tutumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

TUTUM (BABA)	n	\bar{X}	ss
Demokratik	129	140,47	18,16
Otoriter	60	141,88	16,02
Koruyucu	76	141,41	16,70
İlgisiz	6	134,00	21,62
Toplam	271	140,90	17,32

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları baba tutumlarına göre empatik becerilerine ilişkin farklar varyans analizi ile incelenmiş olup bulgular Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Algıladıkları Baba Tutumlarına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	387,678	3	129,226	0,428	0,733
Gruplar İçi	80620,632	267	301,950		
Toplam Kareler	81008,310	270			

$p > 0,05$

Tablo 24’te görüldüğü üzere, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları baba tutumları açısından empatik becerilerine ilişkin varyans analizi sonucuna göre 0,05 düzeyinde önemli fark elde edilmemiştir ($F=0,428$; $p=0,733$). Başka bir ifadeyle, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, algıladıkları baba tutumları değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Bu sonuç, “*sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları baba tutumlarına göre empatik becerileri arasında fark vardır*” denencesini desteklememektedir.

Bu bulgu algılanan baba tutumlarına göre sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerini farklılaşmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle, babanın demokratik, otoriter, koruyucu veya ilgisiz olarak algılanması empatik becerilerin kazandırılmasında etkili olmamıştır.

Yapılan literatür taramasında, algılanan baba tutumuna göre empatik beceri arasındaki farkı inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliğini kabul derecelerine göre empatik becerilerine ilişkin aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 25'te gösterilmiştir.

Tablo 25: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenliğini Kabul Derecelerine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

SINIF ÖĞRETMENLİĞİNİ KABUL DERECEŚİ	n	\bar{X}	ss
Hiç kabul etmiyorum	6	145,50	12,05
Az kabul ediyorum	6	145,00	21,52
Orta düzeyde kabul ediyorum	34	140,00	16,58
Kabul ediyorum	108	142,33	16,81
Çok kabul ediyorum	117	139,39	18,08
Toplam	271	140,90	17,32

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliğini kabul derecelerine göre empatik becerilerine ilişkin farklar varyans analizi ile incelenmiş olup bulgular Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenliğini Kabul Derecelerine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	742,895	4	185,724	0,615	0,652
Gruplar İçi	80265,415	66	301,750		
Toplam Kareler	81008,310	270			

$p > 0,05$

Tablo 26'dan anlaşıldığı gibi, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliğini kabul dereceleri açısından empatik becerilerine ilişkin varyans analizi sonucuna göre 0,05 düzeyinde önemli fark görülmemektedir ($F=0,615$; $p=0,652$). Buna göre sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, sınıf öğretmenliğini kabul derecesi değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Bu bulgu, "sınıf

öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliğini kabul derecelerine göre empatik becerileri arasında fark vardır” denencesini desteklememektedir.

Bu sonuç, sınıf öğretmenliğini kabul derecelerinin farklı olmasının empatik becerilerin farklılaşmasında etkili olmadığını göstermiştir. Başka bir açıdan bakılınca, sınıf öğretmenliğini kabul etme derecesi, öğrencilerin sınıf öğretmenliğini tam kendilerine hitap eden bir meslek olmasını düşünmelerinden çok, iş bulmak için zorunlu olarak çeşitli derecelerde kabul etmiş olabileceklerini; bu nedenle de empatik becerilerin etkilenmemiş olabileceğini düşündürmektedir.

Aka-Karakaya (2001) yaptığı çalışmada, öğrenim gördüğü bölümü tesadüfen seçen öğrencilerin, isteyerek seçen öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek puan aldıklarını bulmuştur.

Yıldırım'ın (1991) yaptığı çalışmada rehber öğretmenliğe isteyerek giren öğretmenlerin empatik beceri düzeyleri, mesleğe istemeyerek veya tesadüfen giren rehber öğretmenlerin empatik beceri düzeyinden yüksek çıkmıştır. Bu bulgular araştırmanın bulgusu ile örtüşmemektedir.

Bu araştırma sonucunu desteklemeyen araştırmalar Türkiye’de meslek edinmede zorlukların yeterince yaşanmadığı yıllara rastlamaktadır. Bu nedenle, bireylerin mesleklerine tesadüfen, isteyerek veya istemeyerek girmiş olmalarının bu sonuçların farklılaşmasında etkili olmuş olabileceğini düşündürmektedir.

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailelerinin yıllık gelirine göre empatik becerilerine ilişkin aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Ailelerinin Yıllık Gelirine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

YILLIK GELİR	n	\bar{X}	ss
1 milyardan az	10	144,40	18,28
1-2 milyar arası	11	144,64	16,31
2-3 milyar arası	28	141,18	18,23
3-4 milyar arası	30	138,67	17,70
4-5 milyar arası	38	143,42	17,56
5 milyar ve üstü	154	140,17	17,17
Toplam	271	140,90	17,32

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailelerinin yıllık gelirine göre empatik becerilerine ilişkin farklar varyans analizi ile incelenmiş olup bulgular Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Ailelerinin Yıllık Gelirine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	751,717	5	150,343	0,496	0,779
Gruplar İçi	80256,593	265	302,855		
Toplam Kareler	81008,310	270			

$p > 0,05$

Tablo 28 incelendiğinde, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailelerinin yıllık geliri açısından empatik becerilerine ilişkin varyans analizi sonucuna göre 0,05 düzeyinde önemli fark olmadığı görülmektedir ($F=0,496$; $p=0,779$). Bu sonuç sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerinin, ailelerinin yıllık gelirine göre farklılaşmadığını göstermektedir. Böylece, “*sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailelerinin yıllık gelirine göre empatik becerileri arasında fark vardır*” denencesi desteklenmemiştir.

Bu sonuçtan da anlaşıldığı gibi, gelir düzeylerinin farklılaşmasının öğrencilerin empatik beceri kazanmalarında etkili olmadığı görülmüştür.

Yapılan literatür taramasında yıllık gelire göre empatik beceri arasındaki farkı inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır.

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin yaşadıkları yerleşim yerine göre empatik becerilerine ilişkin aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Yaşadıkları Yerleşim Yerine Göre

Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

YERLEŞİM YERİ	n	\bar{X}	ss
İl	131	141,69	17,54
İlçe	103	139,11	17,49
Köy	37	143,08	16,00
Toplam	271	140,90	17,32

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin yaşadıkları yerleşim yerine göre empatik becerilerine ilişkin farklar varyans analizi ile incelenmiş olup bulgular Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Yaşadıkları Yerleşim Yerine Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	589,942	2	294,971	0,983	0,376
Gruplar İçi	80418,368	268	300,069		
Toplam Kareler	81008,310	270			

$p > 0,05$

Tablo 30'dan anlaşıldığı gibi, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin yaşadıkları yerleşim yeri açısından empatik becerilerine ilişkin varyans analizi sonucuna göre 0,05 düzeyinde önemli fark görülmemektedir ($F=0,983$; $p=0,376$). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, yerleşim yeri değişkeni açısından farklılaşmamaktadır. Bu bulgu, "*sınıf öğretmenliği öğrencilerinin yaşadıkları yerleşim yerine göre empatik becerileri arasında fark vardır*" denencesini desteklememektedir.

İlgili denencenin doğrulanmaması yerleşim yerlerinin farklılaşmasının empatik beceri kazanımında etkili olmadığını göstermiştir.

İlgili literatür incelendiğinde, yaşanan yerleşim yerine göre empatik beceri arasındaki farkı inceleyen araştırmaya rastlanamamıştır.

Araştırmada sınıf öğretmenliği öğrencilerinin yaşadıkları yerleşim yeri açısından empatik becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış olması; köy, ilçe ve ilin sosyal ilişkiler açısından giderek birbirlerine benzer bir nitelik kazanmış olabileceklerini düşündürmektedir.

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin kardeş sayısına göre empatik becerilerine ilişkin aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 31'de sunulmuştur.

Tablo 31: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Kardeş Sayısına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

KARDEŞ SAYISI	n	\bar{X}	ss
1-3 kardeş	152	139,36	16,39
4-6 kardeş	98	143,30	18,57
7-9 kardeş	16	144,13	17,76
10 ve daha fazla	5	130,40	12,46
Toplam	271	140,90	17,32

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin kardeş sayısına göre empatik becerilerine ilişkin farklar varyans analizi ile incelenmiş olup bulgular Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Kardeş Sayısına Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	1639,843	3	546,614	1,839	0,140
Gruplar İçi	79368,467	267	297,260		
Toplam Kareler	81008,310	270			

$p > 0,05$

Tablo 32 incelendiğinde, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin kardeş sayısı açısından empatik becerilerine ilişkin varyans analizi sonucuna göre 0,05 düzeyinde önemli fark gözlenmemiştir ($F=1,839$; $p=0,140$). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Bu sonuç, *“sınıf öğretmenliği öğrencilerinin kardeş sayısına göre empatik becerileri arasında fark vardır”* denencesini desteklememiştir.

Bu denencenin doğrulanmaması kardeş sayısının empatik beceri kazanımında önemli etkiye sahip olmadığını göstermektedir.

Yıldırım ve arkadaşları (1997) yaptıkları araştırmada kardeş sayısının empatik becerileri farklılaşmadığı sonucunu elde etmiştir.

Aka-Karakaya (2001) yaptığı araştırmada, öğrencilerin kardeş sayıları açısından empatik beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulamamıştır. Bu sonuçlar, araştırma sonucu ile aynı doğrultudadır.

Akça-Ay (1999) araştırmasında, 1-3 ve 3'ten fazla kardeşi olan hemşirelerin empatik beceri puan ortalamalarını karşılaştırmıştır. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu bulmuştur. 3'ten fazla kardeşi olan hemşirelerin empatik beceri ortalamalarının daha yüksek olduğunu saptamıştır. Akça-Ay araştırmasında kardeş sayısının empatik beceri kazanımında farklılaşmaya neden olduğunu bulgulamıştır. Oysa bu araştırmada kardeş sayısının farklılaşması empatik beceriyi farklılaştırmamıştır. Akça-Ay'ın araştırması 1999 yılında yapılmıştır. Bu araştırma 2005 yılında yapılmıştır. Arada geçen sürede ailelerin eğitim ve insan ilişkilerine ilişkin değer yargularının değişip daha çağdaşlaşmış olabileceği düşünülmektedir. Bunun sonucunda az veya çok çocuğa da sahip olsalar aileler, çocuklarının eğitimine yeterince önemi ve gereken zamanı ayırmış olabileceklerini akla getirmektedir.

Empati, karşıdaki bireyin rolünü alabilmek olduğuna göre ailedeki kardeş sayısının fazla olması empatik beceriyi artırabilecek bir etken olarak düşünülebilir. Bu nedenle aile ilk sosyal çevre olduğu için ailedeki kardeş sayısının empatik beceriyi etkileyebileceği düşünülerek kardeş sayısı değişkeni araştırma kapsamına alınmıştır. Ancak elde edilen bulgu kardeş sayısının farklılaşmasının empatik becerileri farklılaştırmadığını göstermiştir. Kardeş sayısının empatik beceri üzerinde etkili olmamasında, kardeşler arasındaki ilişkilerin yanı sıra daha başka değişkenlerin de (kardeşlerin cinsiyeti, yaş farkı, aralarındaki ilişkilerin sıcaklığı vb.) etkili olabileceğini akla getirmektedir.

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre empatik becerilerine ilişkin aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 33'de verilmiştir.

Tablo 33: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Empatik Becerilerine İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

AİLENİN KAÇINCI ÇOCUĞU	n	\bar{X}	ss
Birinci	75	140,35	18,28
İkinci	74	140,27	15,46
Üçüncü	43	141,53	17,27
Dördüncü	36	141,14	19,89
Beş ve daha yukarısı	43	142,12	17,13
Toplam	271	140,90	17,32

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre empatik becerilerine ilişkin farklar varyans analizi ile incelenmiş olup bulgular Tablo 34’te sunulmuştur.

Tablo 34: Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Empatik Becerilerine İlişkin Varyans Analizi

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	135,307	4	33,827	0,111	0,979
Gruplar İçi	80873,003	266	304,034		
Toplam Kareler	81008,310	270			

$p > 0,05$

Tablo 34’ten anlaşıldığı gibi, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre empatik becerilerine ilişkin varyans analizi sonucunda 0,05 düzeyinde önemli fark görülmemiştir ($F=0,111$; $p=0,979$). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, ailede kaçınıcı çocuk olmaları değişkeni açısından farklılaşmamaktadır. Bu bulgu, **“sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre empatik becerileri arasında fark vardır”** denencesini desteklememiştir.

Aka-Karakaya (2001) araştırmasında, ailenin kaçınıcı çocuğu olma açısından empatik beceri puan ortalamaları arasında farklılaşma olduğu sonucunu elde etmiştir. Ailelerinde 3. çocuk olanların diğer sıradaki kardeşlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Bu sonuç, araştırmanın bulgusu ile örtüşmemektedir.

Anne ve babaların aile içinde çocukları arasında ayırım yapmadan iletişim kurmaları ve eğitsel mesaj vermeleri, ailede kaçınıcı çocuk olma durumuna göre sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerini farklılaşmamış olabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1 Empatik Beceri İle İlgili Sonuçlar

1) Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin cinsiyetlerine göre empatik becerileri arasında 0.05 düzeyinde önemli fark bulunamamıştır. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

2) Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre empatik becerileri arasında 0.05 düzeyinde önemli fark bulunamamıştır. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, sınıf seviyesi değişkeni açısından farklılaşmamaktadır.

3) Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretim şekline göre empatik becerileri arasında 0.05 düzeyinde önemli fark gözlenmemiştir. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, öğretim şekli değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

4) Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin anne ve babalarının öğrenim durumlarına göre empatik becerileri arasında 0.05 düzeyinde önemli fark bulunamamıştır. Bu durum, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerinin, anne ve babalarının öğrenim durumları değişkenine göre farklılaşmadığını göstermektedir.

5) Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırasına göre empatik becerileri arasında 0.05 düzeyinde önemli fark olmadığı görülmüştür. Bu sonuç, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerinin, sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırası değişkeni açısından farklılaşmadığını göstermiştir.

6) Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin algıladıkları anne ve baba tutumlarına göre empatik becerileri arasında 0.05 düzeyinde önemli fark olmadığı görülmüştür. Bu bulgu, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerinin, algıladıkları anne ve baba tutumu değişkenine göre farklılaşmadığını ortaya çıkarmıştır.

7) Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf öğretmenliğini kabul derecelerine göre empatik becerileri arasında 0.05 düzeyinde önemli fark görülmemiştir. Bu sonuç, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerinin, sınıf öğretmenliğini kabul dereceleri değişkenine göre farklılaşmadığını göstermiştir.

8) Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailelerinin yıllık gelirlerine göre empatik becerileri arasında 0.05 düzeyinde önemli fark bulunmadığı görülmüştür. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, ailelerin yıllık gelir değişkenine göre farklılaşmamaktadır.

9) Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin yaşadıkları yerleşim yerine göre empatik becerileri arasında 0.05 düzeyinde önemli fark yoktur. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, yaşadıkları yerleşim yeri değişkeni açısından farklılaşmamıştır.

10) Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin kardeş sayısına göre empatik becerileri arasında 0.05 düzeyinde önemli fark bulunmamıştır. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamalarının, kardeş sayısı değişkeni açısından farklılaşmadığı görülmüştür.

11) Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre empatik becerileri arasında 0.05 düzeyinde önemli fark görülmemiştir. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamaları, ailede kaçınıcı çocuk olmalarına göre farklılaşmamıştır.

5.2 Öneriler

Empatik becerilerin yeterli olması sınıf öğretmenliğini meslek olarak seçmiş olan bireylerde olmazsa olmaz olarak kabul edilen bir özelliktir. Bu nedenle, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı Programı'nda kişilerarası ilişkilerin önemini vurgulayan iletişim tekniklerine ve empatik beceri kazandırabilecek seçmeli derslere yer verilebilir. Sınıf öğretmenliği anabilim dalında görevlendirilebilecek öğretim elemanlarının empatik beceri ve iletişim teknikleri yönünden niteliklerine bakılmalı ve bu nitelikleri sürekli geliştirilmelidir.

Sınıf öğretmenliği öğrencilerinde empatik becerinin gelişimi lisans öğrenimi sırasında ve mezuniyet sonrasında incelenip, sınıf öğretmenliği öğrencilerinde empatik beceriyi geliştirecek şekilde programlar yeniden gözden geçirilebilir.

Lise yıllarında öğrencilerin empatik becerileri çeşitli ölçeklerle belirlenerek empatik becerisi yüksek olan öğrencilere, insan ilişkilerinin yoğun yaşandığı mesleklerde empatik becerinin önemli bir öge olduğu belirtilebilir. Böylece etkili bir rehberlik hizmeti sunularak öğrencilerin kendilerine uygun meslekleri seçmelerine

yardımcı olunabilir. İlköğretim öğrencileri üzerinde önemli etkiye sahip olan kişilerin başında sınıf öğretmenleri gelmektedir. Bu nedenle, bu mesleğe yatkın ve empatik becerisi yüksek olan öğrenciler sınıf öğretmeni olmaya yönlendirilebilir ve lisans eğitimi süresince gerekli empatik beceriler bu kişilerde geliştirilebilir.

Bu araştırmada kullanılan değişkenler yanında başka değişkenler de, Türkiye genelinde sınıf öğretmenliği anabilim dallarındaki öğrencilerden oluşan bir örneklem üzerinde empatik beceriye olan etkileri açısından incelenebilir. Böylece, ilgililere sınıf öğretmeni yetiştirmede hangi değişkenlerin, öğrencilerin empatik becerileri üzerinde etkili olduğunu görebilmelerini sağlama olanağı verebilir.

Kendini kabul düzeyi yüksek olan kişilerin iletişim becerileri, kendini kabul düzeyi düşük olanlardan daha yüksektir (Koç ve Ada, 2002, s.142-143). Etkili iletişim kurabilmek için empati vazgeçilemez bir kavramdır. Etkili iletişimin bir boyutu olan empati ile iletişim becerilerini etkileyen kendini kabul düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar yapılabilir. Böylece iletişim için önemli olan bu iki kavram arasındaki ilişkinin bilinmesi sınıf öğretmenliği anabilim dalında verilecek eğitimin yönlendirilmesi için kullanılabilir.

Demokrasi, insanın haysiyetine duyduğu saygı ve bireysel iradeye verdiği değer bakımından önemlidir (Ada ve Koç, 2000, s.796). Empati, bireylerin değerlerine ve haysiyetlerine değer veren demokratik ortamlarda gelişebilmektedir. Bu nedenle, demokratik tutum ve empatik beceri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar yapılabilir. Bu araştırma sonuçlarına bakılarak sınıf öğretmenliği anabilim dalında verilen eğitim programı gözden geçirilebilir.

KAYNAKÇA

- Ada, Şükrü ve Koç, Mustafa. Üniversite Öğrencilerinin Lisans Eğitimleri Süresince Demokratik Tutumlarındaki Değişmelerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, *IX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi (Bildiriler-II)*, 27-30 Eylül 2000, Erzurum, 796-808
- Aka-Karakaya, Dudu. *Akdeniz Üniversitesi'ndeki Hemşirelik Öğrencilerinin Empati Becerileri*, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2001
- Akça-Ay, Fatma. *Hemşirelerin Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1999
- Akkoyun, Füsün. Empatik Anlayış Üzerine, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(2): 62-69, 1982
- Empatik Eğilim ve Ahlakî Yargı, *Psikoloji Dergisi*, 6(21): 91-97, 1987
- Altekin, Figen. *Tiyatro, İç Mimarlık Ve Çevre Tasarımı Bölümlerindeki Öğrencilerin Empatik Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1995
- Alver, Birol. *Bireylerin Uyum Düzeyleri İle Empatik Becerileri Arasındaki İlişkiler*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, 1998
- *Çeşitli Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışanların Empatik Becerileri Karar Stratejileri ve Psikolojik Belirtileri Arasındaki İlişkiler*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, 2003
- Arık, Alev İ.. *Psikolojide Bilimsel Yöntem*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1998, 2. Baskı
- Arkonaç, Oğuz. *Psikiyatri Sözlüğü*, Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul, 1999
- Aydın, Arzu. *Empatik Becerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1996
- Balcı, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma*, Pegema Yayıncılık, Ankara, 2001, 3. Baskı
- Berger, David. On the Way to Empathic Understanding, *American Journal of Psychotherapy*, 28(1): 111-119, 1984

- Bozkurt, Aynur. *Cinsiyetleri, Fakülteleri ve Uyum Düzeyleri Farklı Hacettepe Üniversitesi Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1997
- Brems, C.. Dimensionality Of Empathy And It's Correlates, *The Journal Of Psychology*, 123(4): 329-337, 1988
- Brody, L. R.. Gender And Emotion: Beyond Stereotypes, *Journal Of Social Issues*, 53(2): 369-394, 1997
- Bryant, B. K.. An Index Of Empathy For Children And Adolescents, *Child Development*, 53: 413-425, 1982
- Budak, Selçuk. *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2003
- Cimete, Güler. Empati, *Türk Hemşireler Dergisi*, 38(3-4): 27-28, 1988
- Cüceloğlu, Doğan. *Yeniden İnsan İnsana*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995, 10. Basım
- Davis, Carol. What is Empathy and Can Empathy Be Taught?, *Journal of The American Physical Therapy Association*, 70(11): 707-711, 1990
- Davis, M. H.. Measuring Individual Differences In Empathy: Evidence For Multidimensional Approach, *Journal Of Personality And Social Psychology*, 44(1): 113-126, 1983
- Dökmen, Üstün. Empati Kurma Becerisi ile Sosyometrik Statü Arasındaki İlişki, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20(1-2):183-207, 1987a
- Yüz İfadeleri Konusunda Verilen Eğitimin Duygusal Yüz İfadelerini Teşhis Becerisi ve İletişim Çatışmalarına Girme Eğilimi Üzerindeki Etkisi, *Psikoloji Dergisi*, 6(21): 75-79, 1987b
- Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama İle Geliştirilmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1-2): 155-190, 1988
- Yeni Bir Empati Modeli ve Empatik Becerinin İki Farklı Yaklaşımla Ölçülmesi, *Psikoloji Dergisi*, 7(24): 42-50, 1990
- *İletişim Çatışmaları ve Empati*, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2003, 22. Baskı
- Dilekmen, Mücahit. *Grupla Psikolojik Danışmanın Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum ve Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, 1999

- Dilekmen, Mücahit. ve Gençdoğan, Başaran. Sınıf Öğretmenliği, İlköğretim Öğretmenliği Sertifika Programı ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı Öğrencilerinin Empatik Beceri Düzeyleri, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1): 109-117, 2000
- Ekiz, Durmuş, *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2003
- Ergül, Hüseyin Fazlı. *Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Benlik Algı Düzeyleri İle Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana, 1995
- Ergün, Mustafa. *Bilimsel Araştırmalarda Bilgisayarla İstatistik Uygulamaları*, Ocak Yayınları, Ankara, 1995
- Gladstein, G. A.. Understanding Empathy: Integrating Counseling, Developmental And Social Psychology Perspectives, *Journal Of Personality And Social Psychology*, 30(4): 467-482, 1983
- Garton, Alison F. and Gringart, Eyal. The development of a scale to measure empathy in 8- and 9-year old children, *Australian Journal of Education and Developmental Psychology*, 5: 17-25, 2005
- Göka, Erol. Birbirimizi Anlamaya Çalışırken Beynimizde Neler Oluyor?, *Bilim ve Teknik*, 23(266): 34-35, 1990
- Gülseren, Şeref. Eşduyum (Empati): Tanımı ve Kullanımı Üzerine Bir Gözden Geçirme, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2001; 12(2): 133-145, 2001
- Hoffman, M. L. and Levine, L. E.. Early Sex Differences In Empathy, *Developmental Psychology*, 12(6): 557-558, 1976
- Hoffman, M. L.. Sex Differences In Empathy And Related Behaviours, *Psychological Bulletin*, 84(4): 712-722, 1977
- İlbay, Azmi Bayram. *Bireylerin Anksiyete, Empatik Beceri ve İlişkil Özerklik Düzeylerinin Karşılaştırılması*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, 2000
- Kaptan, Saim. *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Tekışık Web Ofset, Ankara, 1998, 11.Baskı

- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003, 12. Baskı
- *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*, 3 A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., Ankara, 1995, 8. Basım
- Koç, Mustafa ve Ada, Şükrü. Üniversite Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6: 138-156, 2002
- Kuzgun ve diğerleri. *İlköğretimde Rehberlik*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2000, 2. Baskı
- Lawrence, E. J., Shaw, P., Baker, D., Baron-Cohen, S. and David, A. S.. Measuring empathy: reliability and validity of the Empathy Quotient, *Psychological Medicine*, 34: 911–924, 2004
- Muslu-Köseoğlu, Sema. *Psikolojik Danışmanların Empatik Becerilerinin Ve Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1994
- Önen, Yaşar. ve Şanbay, Cemil Ziya. *Almanca-Türkçe Sözlük*, Cilt 1, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1993
- Öner, Nagehan. *Farklı Cinsiyet Rol Yönelimli Kız ve Erkek Üniversite Öğrencilerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2001
- ÖSYM. *2001 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*, Ankara, 2001
- *2002 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*, Ankara, 2002
- *2003 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*, Ankara, 2003
- *2004 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*, Ankara, 2004
- Öz, Fatma. Hemşirelikte Özgecilik (Yardım Edicilik), *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 2(1): 53-58, 1998a

- Son Sınıf Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri, Empatik Becerileri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki, *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 2(2): 32-38, 1998b
- Özalp, Birsen. *Nevrotik ve Normal Kadın ve Erkeklerin Empatik Becerilerinin Karşılaştırılması*, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1993
- Özbay, Yaşar. *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, Öğreti-Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2004, Beşinci Baskı.
- Pişkin, Metin. Empati, Kaygı ve Çatışma Eğilimi Arasındaki İlişki, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(2): 775-784, 1989
- Rogers, C. R.. Empatik Olmak Değeri Anlaşılmamış Bir Varoluş Şeklidir, (Çeviri: Füsün Akkoyun), *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1): 103-124, 1983
- Sargın, Nurten. *Rehber Öğretmenlerin Empati Düzeylerinin Geliştirilmesine İlişkin Bir Model Önerisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 1993
- Sevimligül, Gülgün. *Hemşirelerin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 2002
- Seyidoğlu, Halil. *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*, Güzem Can Yayınları, İstanbul, 2003, 9. Baskı
- Sheinberg, M. ve Penn, P.. Gender Dilemmas, Gender Questions And Gender Mantras, *Journal Of Marital And Family Therapy*, 17(1): 33-44, 1991
- Şimşek, Esin. *Öğretmen ve Öğrencilerin Empatik Tepkileri ile Öğrencilerin Kendilerine Verilmesini İstedikleri Empatik Tepkilerin Karşılaştırılması*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1995
- Tanrıdağ, Şerife Rana. *Ankara'daki Ruh Sağlığı Hizmetlerinde Çalışan Personelin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerinin çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1992
- Ünal, Cavit. İnsanları Anlama Kabiliyeti, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5: 71-93, 1972

- Wispe, L.. The Distinction Between Sympathy And Empathy: To Call Forth A Concept, A Word Is Needed, *Journal Of Personality And Social Psychology*, 50(2): 314-321, 1986
- Wood, W., Whelan M., Rhodes, N.. Sex Differences In Positive Well-Being: A Consideration Of Emotional Style And Marital Status, *Psychological Bulletin*, 106(2): 249-264, 1989
- Yaşar, İdris. *Hemşirelik Öğrencilerinin Psikolojik İhtiyaç Örüntüleri ve Empatik Beceri Düzeyleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1993
- Yıldırım, İbrahim. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı Öğrencileri İle Psikoloji Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeyleri*, (Yayınlanmamış Bir Çalışma) Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1990
- Yıldırım, Z., Yazıcı, S., Pek, H. Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Devam Ettikleri Sınıflara Göre Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi, *IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu*, Çevik Matbaacılık, KKTC, 259-264, 1997

<http://www.tdcif.org/sempozyum/normal/3.doc>

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Erzurum'da doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Erzurum'da tamamladı. 1997 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda lisans öğrenimine başladı. 2001 yılında bu fakülteden mezun olduktan sonra 2001–2002 öğretim yılında Erzurum ili Çat ilçesi Şehit Osman Gülmez İlköğretim Okulunda sınıf öğretmeni olarak göreve başladı. Burada bir yıl görev yaptıktan sonra 2002–2003 öğretim yılında Erzurum ili Cemal Gürsel İlköğretim Okulu'na tayin oldu. 2003–2004 öğretim yılında Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında yüksek lisans yapmaya hak kazandı. 2003 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nın açtığı araştırma görevliliği sınavını kazandı. Halen bu görevini sürdürmektedir.

EKLER**EK- 1: EMPATİK BECERİ ÖLÇEĞİ (B FORMU)****EMPATİK BECERİ ÖLÇEĞİ****B FORMU****Açıklama**

Bu ölçekte 6 değişik kişi verilmiştir. Her biri kendisinin bir problemini dile getirmektedir. Her birinin problemine vereceğiniz 12 olası yanıt da sıralanmıştır. Siz, önce o kişinin problemini okuyun, sonra altındaki 12 olası yanıtı okuyun ve içlerinden sizin söyleyebileceğinize en uygun olan 4 tanesini seçin. Seçtiğiniz bu yanıtların numaralarını, yanıt kâğıdındaki ilgili kişi satırında bulup, daire içine alarak işaretleyin.

İlginiz için teşekkür ederim.

1. Kişi (Ev Hanımı)

“Yemek, çamaşır, temizlik, dikiş, alış-veriş, çocuklar... Bütün gün tek başıma koşturuyorum; yine de yetiştiremiyorum. Kendime ayıracak beş dakikam yok. Kendimi mutfakla banyo arasına hapsedilmiş hissediyorum.”

1. Ev işlerinde yardım edecek bir yardımcı kadın tutmayı düşündün mü?
2. Bütün bu işler günde kaç saatini alıyor?
3. Eşin hiç yardım ediyor mu?
4. Anladığım kadarıyla ev işleri sana çok ağır geliyor.
5. Ev işlerini yapan, dünyada bir tek sen değilsin; bu durumu böyle mesele yapmak doğru değil.
6. Haklısın, bu kadar iş insanı gerçekten bunaltır.
7. Bence senin problemin, işleri becerememem değil, işlerin çok olması.
8. Senin yerinde olsam bende bunalırdım.
9. Sanırım bunca iş karşısında, kendini çaresiz ve yalnız hissediyorsun.
10. Sana katılıyorum, ev işleri gerçekten kolaydır.
11. Annem de (ya da bir başka yakınınız) senin gibi sürekli ev işi yapmaktan bunalıyor.
12. Sanırım, bu kadar çok işi tek başına yapmak zorunda kalman seni öfkeliyor.

2. Kişi (bir arkadaşınız)

“Bir miras meselesi yüzünden babamla amcam kavga ettiler. Aslında ben ikisini de severim. Aralarını bulmaya çalıştım; daha da kötü oldu. Babam dün “bir daha o adamla konuşmayacaksın” dedi. Gerçi, miras konusunda babam haklı gibi geliyor ama, amcamdan da vazgeçemem ki. Bunca yıl bize ikinci bir baba oldu. Üç kuruş için, bu çektiğimize değer mi?”

1. Her ailede böyle problemler olabilir; kardeş kardeşin ne öldüğünü ister, ne güldüğünü.
2. Çok zor bir durum, sıkılmakta haklısın.
3. Anladığım kadarıyla bu kavga seni çok üzmüş.
4. Senin yerinde olsaydım ben de çok üzülürdüm.
5. Kendini iki sevdiğin kişinin arasında kalmış hissediyorsun; bu da seni çaresizliğe itiyor.
6. İki kardeşin problemi anlaşılarak çözmelerine sevindim.
7. Bence güvenilir bir hukukçu bulup onun hakemliğine başvurmalısınız.
8. İki sevdiğin kişi arasında seçim yapmak zorunda kalman seni öfkelenendiriyor.
9. Parayla mutluluk olmaz, dostluk her şeyden önemlidir.
10. Eğer babanın tarafını tutarsan amcana karşı haksızlık ettiğini düşüneceksin.
11. Baban “amcanla konuşma” sözünü geçici bir öfke anında söylemiş olabilir.
12. Bu kavganın sebebi aslında para değil, babanla amcanın ailede üstünlük kurma istekleri olabilir.

3. Kişi (bir dostunuz)

“Son günlerde canım sıkılıyor. Belli bir sebep yok ama, içimin daraldığını hissediyorum. Canım hiçbir şey yapmak istemiyor; amaçsız dolanıyorum. Üstelik bu sıkıntımı kimse ile paylaşamıyorum.”

1. Sıkıntının nedenlerini araştırdın mı?
2. Senin böyle sıkılıyor olmana üzüldüm.
3. Bence kendini meşgul edecek bir hobi bulmalısın.
4. İçinde tanımlayamadığın bir heyecan hissediyorsun ve kötü bir şeyler olacakmış gibi geliyor.
5. Bazen bende, senin gibi sebepsiz sıkıntı hissederim.
6. Sanırım şu sıralarda kendini yalnız hissediyorsun.
7. Herhalde bilinçaltındaki bir takım duygular böyle hissetmene yol açıyordur.
8. Sebebini bilmediğin yoğun bir sıkıntı içindesin.
9. Geceleri sıkıntılı rüyalar gördüğün de oluyor mu?
10. Kendini böylesine bırakman doğru değil.
11. Dünyada öyle büyük dertleri olan insanlar var ki, onlar, senin bu sebepsiz sıkıntını dertten saymazlar.
12. Son günlerde istediğini elde etmen beni sevindirdi.

4. Kişi (bir genç)

“Başımın yan tarafında bir tutam saç var, ne yapsam yatıramıyorum. İslatıyorum olmuyor. Ne zaman aynaya baksam neşem kaçıyor.”

1. Bu önemli bir problem değil; kafanı takma.
2. Kafanın dışı değil, içi önemlidir; sen kişiliğini geliştirmeye çalış.
3. Saçının yatmaması seni üzüyor.
4. Saçının dökülmesi beni üzdü.
5. Berber ne diyor?
6. Başkalarını yanında her zaman derli-toplu gözükme istiyorsun.
7. Her zaman kusursuz bir insan olmak istiyorsun.
8. Saçınla bu kadar uğraşmak zorunda kalmak seni sinirlendiriyor.
9. Bence bu önemli bir sorun değil ama, bu işin seni rahatsız etmesine üzüldüm.
10. Bunu, arkadaşlarına söyleme; çünkü seninle dalga geçebilirler, sen de üzülürsün.
11. Küçük bir şey için bile olsa, başkaları tarafından eleştirilmek seni üzüyor.
12. Bence seni asıl kızdıran, saçının yatmaması değil, bu işe çok zaman harcıyor olman.

5. Kişi (bir kız arkadaşınız)

“Annem geçen hafta doğum günümde, bana nefis bir atkı hediye etti. Verirken de “sana özel bir şey bulabilmek için şehrin altını üstüne getirdim” dedi. Dün ne öğrensem beğenirsin? Başka şehirde oturan bir ablam var. Annem bana aldığı için aynısını üç ay önce ona da almış. Bunu öğrenince perişan oldum. Şu anda son derece kötü hissediyorum kendimi.”

1. Annene niçin böyle davrandığını sordun mu?
2. Annen, hem sana hem de ablana “özel” bir hediye alabilir; çünkü ikinizi de seviyordur. Bence olaya bu açıdan bakmalısın.
3. Bence bu konuda bencillik ediyorsun.
4. Bu olaya üzülmede haklısın.
5. Bu olay karşısında, sanırım kendini aldatılmış hissetmişsin.
6. Galiba ablanı biraz kıskanıyorsun.
7. İki atkının tamamen benzer olduğuna emin misin?
8. Annenin, sana senin sandığın kadar değer verip vermediğini merak ediyorsun.
9. Senin yerinde olsaydım ben de üzülürdüm.
10. Annenin gözünde özel bir yerin olmasına sevinmiştin; şimdi bu sevincinin yerini üzüntü aldı.
11. Annen ablanı her zaman böyle eleştirir mi?
12. Annene oldukça öfkелisin.

6. Kişi (bir öğrenci)

“Son zamanlarda hiç ders çalışmıyorum. Sürekli kahvedeyim. Kâğıt oynamak zevk veriyor, ama kahveden çıkarken, her seferinde derin bir pişmanlık duyuyorum. Böyle giderse okulu bitiremeyeceğim. Bitiremezsem halim ne olur? Ne iş yaparım? Sonra anama-babama, konuya komşuya ne derim?”

1. Bu durumu ailen öğrenirse, her halde çok üzülürler.
2. Sınıfınızda senin durumunda olan başka arkadaşların da var mı?
3. Hayatta başarılı olmanın tek yolu okulu bitirmek değildir.
4. İçinde bulunduğun durum seni çok sıkıyor, kaygılanmana yol açıyor.
5. Çalışmak istediğin halde çalışamıyorsun; kendi kendine söz geçiremiyor olman seni huzursuz ediyor.
6. Bence rahatlamak için bir psikoloğa başvurmalısın.
7. Konu komşunun ne düşüneceklerine kafanı takma, kendini derslerine ver.
8. Bu problemlerin beni üzdü.
9. Hem gelecekte iyi bir yaşantı elde edememekten, hem de ana babanı incitmekten korkuyorsun.
10. Hiç bir ders mi çalışmıyorsun, yoksa bazı derslere mi?
11. Bence kendine fazla yükleniyorsun; telaşın ve sıkıntın bu yüzden.
12. Çok çalıştığın halde dersleri başaramaman üzücü.

EK- 2: KİŞİSEL BİLGİ FORMU**KİŞİSEL BİLGİ FORMU:**

Sevgili öğretmen adayları,

Bilimsel bir araştırma için kişisel bilgileriniz alınacaktır. Araştırmada formu dolduran kişinin kimliği değil, verilen bilgilerin doğruluğu önemlidir. Bu nedenle bu forma isminizi yazmanıza gerek yoktur. Araştırmanın amacına ulaşması, sizin vereceğiniz samimi bilgilere bağlıdır.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Arş. Gör. M. Hanifi ERCOŞKUN

1) Cinsiyetiniz: Kız Erkek

2) Sınıfınız: 1. sınıf 2. sınıf 3. sınıf 4. sınıf

3) Öğretim şekliniz: 1. Birinci öğretim (gündüz) 2. İkinci öğretim (gece)

4) Annenizin öğrenim durumu:

- a) Okur-yazar değil
- b) İlkokul mezunu - Okur-yazar
- c) Ortaokul mezunu
- d) Lise Mezunu
- e) Üniversite mezunu

5) Babanızın öğrenim durumu:

- a) Okur-yazar değil
- b) İlkokul mezunu - Okur-yazar
- c) Ortaokul mezunu
- d) Lise Mezunu
- e) Üniversite mezunu

6) Üniversiteye girerken sınıf öğretmenliği kaçınıcı tercihinizdi? (Lütfen yazıyla yazınız.
Örnek: üçüncü)

7) Annenizin aile içindeki size yönelik tutumları genellikle nasıldır?

- a) Demokratik b) Otoriter c) Koruyucu d) İlgisiz

8) Babanızın aile içindeki size yönelik tutumları genellikle nasıldır?

- a) Demokratik b) Otoriter c) Koruyucu d) İlgisiz

9) Sınıf Öğretmenliğini ne ölçüde kabul ediyorsunuz?

- a) Hiç kabul etmiyorum
b) Az kabul ediyorum
c) Orta düzeyde kabul ediyorum
d) Kabul ediyorum
e) Çok kabul ediyorum

10) Ailenizin yıllık toplam geliri ne kadardır?

- a) 1 milyardan az
b) 1-2 milyar arasında
c) 2-3 milyar arasında
d) 3-4 milyar arasında
e) 4-5 milyar arasında
f) 5 milyar ve yukarısı

11) Şu ana kadar çoğunlukla hayatınızı nerede geçirdiniz?

- a) İl b) İlçe c) Köy

12) Kaç kardeşiniz var?

- a) 1-3 b) 4-6 c) 7-9 d) 10 ve daha fazla

13) Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?

- a) 1. b) 2. c) 3. d) 4. e) 5. ve yukarısı